

Raport z badań prowadzonych na Bulwarze Filadelfijskim (część zachodnia)

Przygotowanie: Maria Lewicka (Instytut Psychologii UMK oraz Fundacja Toruńskiej Psychologii)

Łukasz Broniszewski (Fundacja Stabilo)

Współpracownicy

Szymon Bojarski, Alicja Broncel, Mikołaj Filipiak, Natalia Krymow, Mateusz Strzałkowski
(doktoranci Instytutu Psychologii UMK)

Wojciech Adamczewski, Agata Brzuskniewicz, Dominika Bylinka, Monika Gackowska, Julia Klonowska, Aleksandra Kowalska, Paulina Kwiatkowska, Julia Kuczkowska, Łukasz Leszczyński, Justyna Nowik, Hanna Ochocińska, Gabriela Opielewicz, Maciej Supruniuk, Paulina Tereda, Wiktoria Zamczyk, Paulina Żuchniewska-Nadolska

(studenci psychologii UMK)

Poniższy raport powstał w ramach umowy o współpracy między Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu a Urzędem Miasta Torunia. Ze strony Uniwersytetu odpowiedzialny za realizację zadania był Instytut Psychologii Wydziału Filozofii i Nauk Społecznych. Przeprowadzenie badań zlecono dwóm fundacjom, specjalizującym się w badaniach terenowych i konsultacjach społecznych: Fundacji Toruńskiej Psychologii oraz Fundacji Stabilo. Badania prowadzili i zbierali uwagi od uczestników studenci oraz doktoranci Instytutu Psychologii UMK.

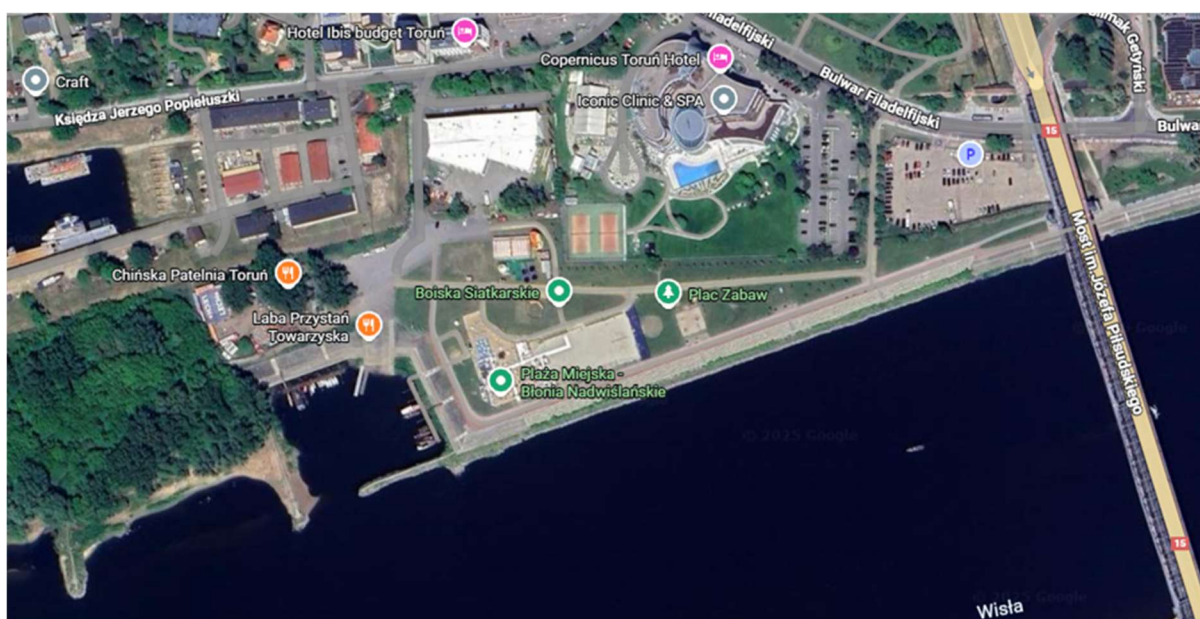
Celem badań była analiza sposobów wykorzystywania zachodniej części Bulwaru Filadelfijskiego, problemów związanych z korzystaniem z tej części Bulwaru, jego oceny estetycznej i funkcjonalnej oraz zebranie konstruktywnych pomysłów, mogących stanowić podstawę do przeprojektowania tego obszaru w celu zwiększenia jego potencjału rekreacyjnego dla mieszkańców Torunia i turystów.

1. Opis przedmiotu badania.

Bulwar Filadelfijski jest reprezentacyjną przestrzenią miejską łączącą Stare Miasto (część wschodnia Bulwaru) oraz historyczne Bydgoskie Przedmieście (część zachodnia) z rzeką Wisłą. O ile część wschodnia została zrewitalizowana kilka lat temu i pełni niemal wyłącznie funkcje rekreacyjno-wypoczynkowe, o tyle w części zachodniej lokalizację mają instytucje takie jak Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji (Przystań Toruń, w tym Klub Wioślarski i sekcja UMK Toruń - AZS Wioślarstwa), Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, policja, obok swoją siedzibę mają też Wody Polskie. Tereny Bulwaru wynajmowane są w sezonie letnim podmiotom komercyjnym (Klub Laba-Przystań Towarzyska - od końca kwietnia do końca września; Projekt Bulvar – bar plażowy oraz wesołe miasteczko – od połowy czerwca do

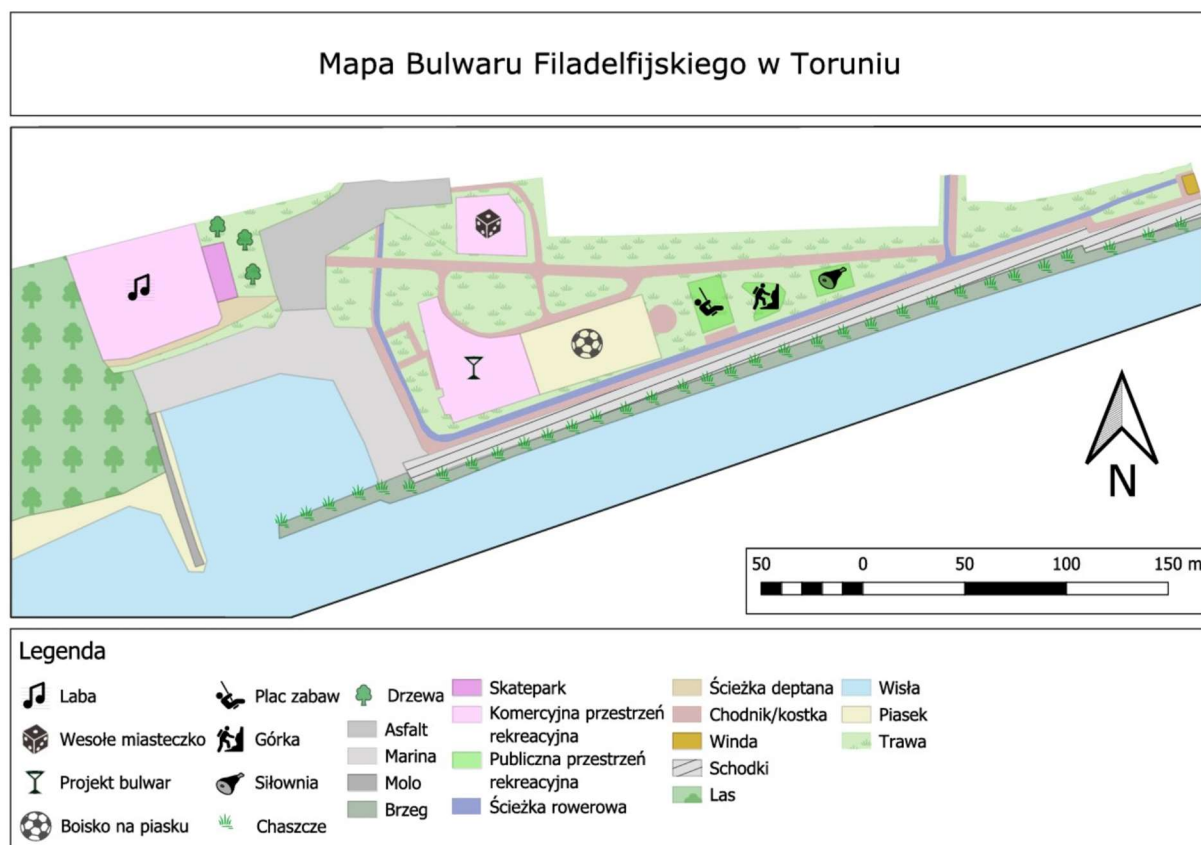
końca sierpnia). Część zachodnia Bulwaru jest bardziej zróżnicowana funkcjonalnie niż część wschodnia – obok wymienionych znajdują się tu obiekty sportowe (skate-park, siłownia, boisko z trybunami do piłki siatkowej, przystań), plac zabaw dla dzieci, miejsca do grillowania, miejsca do wędkowania, ścieżka rowerowa oddzielona od ścieżki pieszej. Miejsca do wypoczynku zapewniają ławki oraz schodzące do Wisły schody, wykorzystywane jako miejsca do siedzenia. Teren od północy sąsiaduje z Hotelem Copernicus, a od zachodu z obszarem zalesionym prowadzącym do Portu Zimowego. Psychologiczną granicą między wschodnią i zachodnią częścią Bulwaru jest Most Piłsudskiego – przejście pod mostem jest węższe niż obie części Bulwaru. Do części zachodniej można dojść pieszo od strony ulicy Popiełuszki, do części wschodniej – albo od wschodniej części Bulwaru albo od strony ulicy Bulwar Filadelfijski (Ryc. 0.1).

Rycina 0.1. Zachodnia część Bulwaru Filadelfijskiego w kontekście dzielnicy

Obszar objęty naszymi badaniami obrazuje Rycina 2.

Rycina 0.2. Obszar objęty badaniem wraz z wyróżnionymi obiektami

2. Źródła danych wykorzystanych w raporcie.

Obecny raport oparty jest na trzech rodzajach źródeł: (1) wynikach ankiety udostępnionej mieszkańcom Torunia; (2) wynikach badań przeprowadzonych przez studentów psychologii na terenie Bulwaru oraz przygotowanymi przez nich raportami; (3) wynikach spotkań konsultacyjnych i spacerów badawczych z interesariuszami obszaru, w tym przedsiębiorcami, służbami zatrudnionymi na terenie Bulwaru, przedstawicielami miasta, w tym komitetu rewitalizacji, oraz pozostałymi użytkownikami Bulwaru.

Dane do ankiety zbierano we wrześniu i październiku 2025, spacerzy badawcze i spotkania z przedsiębiorcami miały miejsce we wrześniu i październiku 2025, a badania psychologiczne prowadzone na terenie Bulwaru miały miejsce na wiosnę (kwiecień – maj) 2025. Dane ze wszystkich trzech źródeł spróbujemy najpierw przedstawić oddzielnie a następnie zestawić je w ramach wspólnej ramy interpretacyjnej pozwalającej na (1) ocenę stopnia, w jaki zachodnia część Bulwaru Filadelfijskiego stanowi dobrą przestrzeń publiczną oraz (2) zbiorcze przedstawienie pomysłów na poprawę jakości tej przestrzeni.

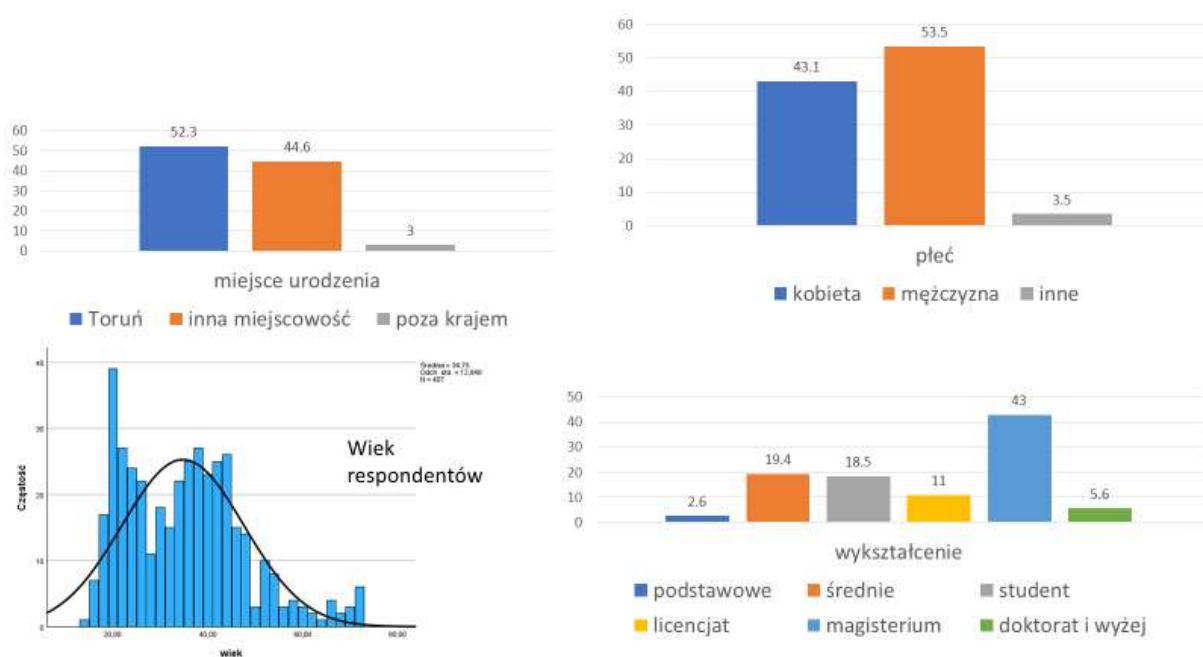
Część I. ANKIETA

Najobszerniejszym źródłem informacji była ankieta, dzięki której moglibyśmy dotrzeć do wielu użytkowników, również tych, którzy aktualnie nie znajdują się na Bulwarze i nie biorą udziału w konsultacjach i spacerach. Ankieta została przygotowana przez studentów psychologii UMK w ramach ćwiczeń, do właściwych badań została nieco rozbudowana i uzupełniona (autorki ankiety: Agata Brzuszniewicz, Dominika Bylinka, Paulina Kwiatkowska i Julia Kuczkowska).

W ankiecie wzięło udział 475 uczestników. Nie była to próba reprezentatywna mieszkańców Torunia. Respondenci byli w większości młodzi (średnia wieku 35 lat), urodzeni w Toruniu, płci męskiej oraz o wykształceniu wyższym. W większości były to osoby długo mieszkające w Toruniu (średni procent życia spędzony w Toruniu - 64). Niedoreprezentowane były osoby starsze (powyżej 50 lat) i gorzej wykształcone. Badaniami ankietowymi z oczywistych powodów nie objęto turystów. Poniższe wykresy prezentują dokładne dane.

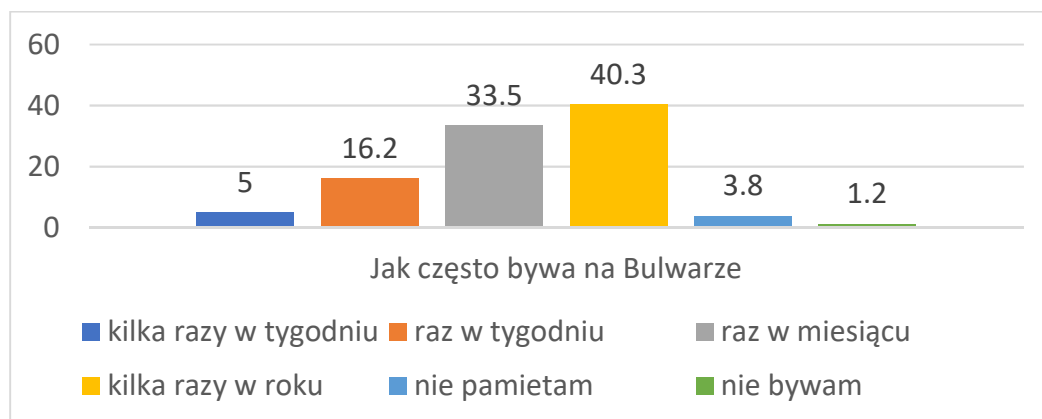
I.1. Charakterystyka respondentów

Rycina 1.1. Charakterystyka respondentów (w procentach)

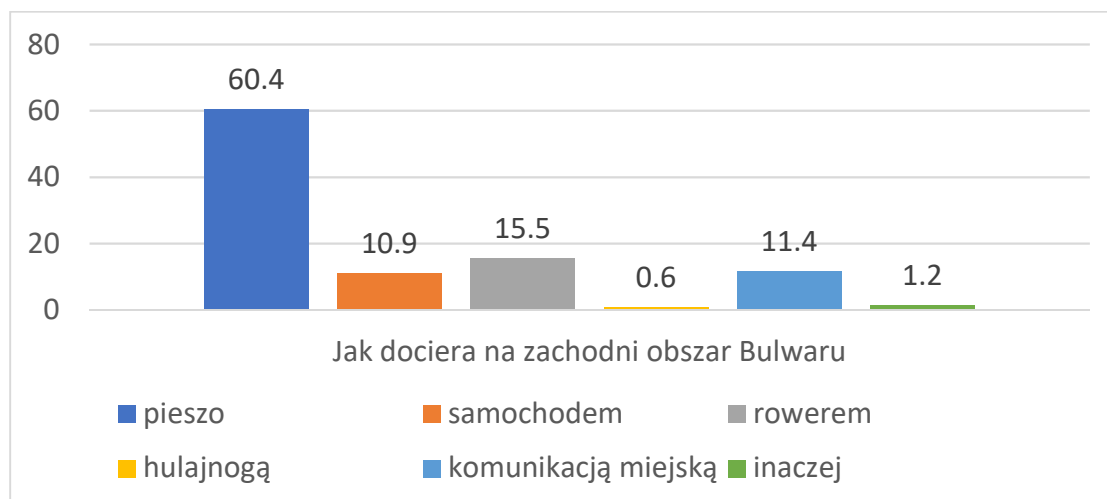
Respondenci bywali na Bulwarze przynajmniej raz w miesiącu lub kilka razy w roku (Ryc. 1.2). Wśród respondentów w zasadzie nie było osób, które nigdy nie były na Bulwarze. Ponad 16 procent przyznało, że bywa raz w tygodniu. Bulwar jest zatem popularnym miejscem spędzania czasu przez torunian.

Rycina 1.2. Częstość spędzania czasu na Bulwarze – część zachodnia

Większość odwiedzających Bulwar dociera do niego pieszo. Co ciekawe osoby starsze (powyżej 40 roku życia) częściej docierają rowerem (30%) niż osoby młodsze poniżej 40 roku życia (8,4%). Dane dla całej próby przedstawia Ryc.1.3.

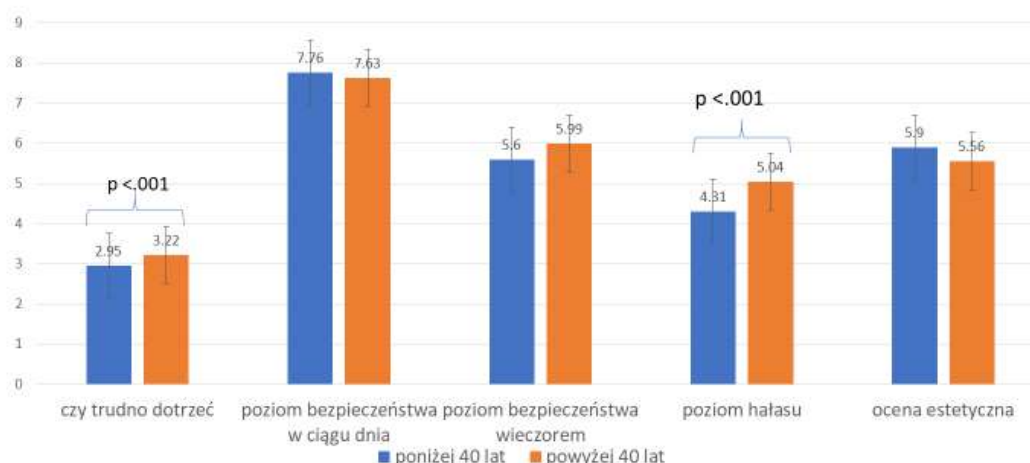
Rycina 1. 3. Sposób docierania na Bulwar

I.2. Ocena Bulwaru pod kątem łatwości dostępu, poczucia bezpieczeństwa, hałasu i ogólnej estetyki

Biorąc pod uwagę odmienne preferencje młodszych i starszych użytkowników, kolejne analizy przeprowadziliśmy z podziałem całej grupy na osoby młodsze (poniżej 40 roku życia, 66%) oraz osoby starsze (40 r. ż. i wyżej, 34%).

Rycina 1. 4. Ocena Bulwaru pod kątem poczucia bezpieczeństwa, hałasu, estetyki i łatwości dotarcia

W całej grupie Bulwar oceniony był na skali od 0 do 10 jako raczej bezpieczny, przy czym poczucie bezpieczeństwa było wyższe w ciągu dnia niż wieczorem. Ocena estetyczna Bulwaru nie zależała od wieku i była raczej umiarkowana. Starsi respondenci deklarowali większe trudności z docieraniem na Bulwar oraz wyższy poziom hałasu. Niemniej obie grupy wiekowe oceniały zarówno trudności dotarcia jak i hałas na Bulwarze jako niewielkie (w tym przypadku skala odpowiedzi wynosiła od 1 – bardzo trudno do 4 – bardzo łatwo) (Ryc. 1.4).

Do pytań zamkniętych dołączono pytanie otwarte o powody braku poczucia bezpieczeństwa i najbardziej niebezpieczne miejsca a także o źródło hałasu. Ogółem prawie 100 osób podzieliło się swoimi uwagami na temat bezpieczeństwa Bulwaru. Jako miejsca niebezpieczne wymieniano przede wszystkim okolice Klubu Laba i skateparku, oraz pobliskiego terenu zadrzewionego, w drugiej kolejności – schodki na nabrzeżu, okolice mostu, zejście i dojście do Bydgoskiego Przedmieścia, przejście koło hotelu. Jako źródło braku poczucia bezpieczeństwa wymieniano brak oświetlenia, obecność nietrzeźwych osób oraz samochody wjeżdżające na Bulwar od strony ulicy Popiełuszki. Podkreślano też brak straży miejskiej.

Przykładowe wypowiedzi respondentów na pytanie jaka część Bulwaru jest niebezpieczna i dlaczego:

„Uważam, że najmniej bezpiecznym obszarem jest teren przy wejściu do lasu niedaleko LABY. Dodatkowo o każdej porze dnia (a szczególnie wieczorem/w nocy) zdarza się że samochody wyjeżdżające od strony przystani znacznie przekraczają prędkość”

„Okolice klubu LABA oraz pobliski las (pierwsze ze względu na obecność osób po spożyciu alkoholu, drugie ze względu na odseparowanie od otoczenia), przejście między hotelem a parkingiem w kierunku Placu Rapackiego (słabe oświetlenie)”

„Bulwar nie jest odpowiednio oświetlony. Często przechodząc bulwarem napotykam odcinki, które są po prostu czarną plamą, najgorzej jest bliżej wody. Jako kobieta wielokrotnie niestety doświadczyłam też nieprzyjemnych sytuacji z pijanymi mężczyznami - nie ważne czy byli to bezdomni, imprezująca grupa zwykłych ludzi czy nawet pojedyncza osoba. Przestałam sama chodzić na bulwar wieczorem, mimo że jest to piękne miejsce bo po prostu nie czuje się tam bezpiecznie”

„Plac przystani objęty jest strefą zamieszkania oraz zakazem ruchu z pewnymi wyjątkami. Przepisy obowiązujące w strefie zamieszkania oraz zakaz ruchu są notorycznie łamane, zagraża to bezpieczeństwu np. rolników korzystających z placu. Uważam, że w celu rozwiązania tego problemu należy wprowadzić systemem dostępu tylko dla uprawnionych osób np. szlaban”.

„Okolice portu. W sezonie letnim jest lepiej, dzięki punktom gastronomiczno-rozrywkowym, ale poza sezonem lub w sezonie, ale w dzień powszedni przy słabej pogodzie to miejsce jawi się jako opuszczone i słabo oświetlone, w dodatku sąsiadujące z zaniedbanymi zaroślami”.

„Okolice zatoki kajakarskiej - niedoświetlony zakręt, schody na całej długości rzeki - młodzież spożywająca alkohol, zachowując się w sposób wulgarny”.

„Wszędzie tam, gdzie są zaparkowane nielegalnie samochody. Żółty BMW przy Labie są przerażające. To jest strefa zamieszkania, z której nikt nic sobie nie robi, wjeżdżają, parkują, palą gumę, połowa pijana”.

„Przeście pod mostem i od mostu do placu zabaw. Jest to dość ciemny obszar, na którym odcinku nic nie ma”.

Mniej uwag (około 70) i znacznie mniej rozbudowanych otrzymaliśmy na pytanie o to, czy teren jest głośny i co jest źródłem hałasu. Najczęściej (około 20 razy) wymieniany był klub Laba ale podkreślano też, że sytuacja się bardzo poprawiła po interwencjach. Innym źródłem hałasu jest wesołe miasteczko Projektu Bulwar, oraz hałas z mostu (przejeżdżające pojazdy) i ruch samochodowy. Przykładowe uwagi to:

„Wesołe miasteczko na kształt tych, które psują polskie morze. To jest wizualny koszmar, muzyka stamtąd to kolejny koszmar, dźwiękowy. To nigdy nie powinno się tam pojawić. Lepiej byłoby rozwinąć marinę i około wiślane atrakcje. To byłoby atrakcyjnym aspektem miasta, tak jak w większości miast z rzekami na zachodzie, a nie plac jednego przedsiębiorcy, wyglądający jak wesołe miasteczko z lat dziewięćdziesiątych...”

„Te grające maszyny, samochodziki, spoko niech będą ale niech każda nie gra innej melodii bo tworzy się jakaś kakofonia”

„Głośność jest adekwatna do miejsca poza karuzelą, gdzie grająca muzyka zagłusza wszystko, co dzieje się dookoła”

Ale są też i takie uwagi:

„Jest zdecydowanie zbyt cicho, Projekt Bulwar bez muzyki stracił całkowicie klimat, Laba podobnie, pod gołym niebem zabawa to było zupełnie coś innego niż w namiocie. A to wszystko przez jedną staruchę? Niech sprzeda dom, ktoś chętnie go kupi, bez przesady w Labie impreza jest tylko latem i przeważnie w słoneczny dzień...”

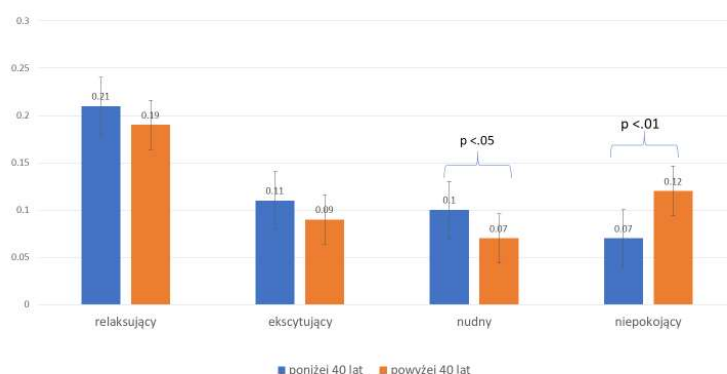
I.3. Ogólna ocena Bulwaru i jego klimatu psychologicznego

Kolejne pytanie dotyczyło ogólnej oceny Bulwaru poprzez wybór - spośród kilkudziesięciu podanych - tych przymiotników, które najlepiej oddają klimat i ocenę Bulwaru.

Najczęstszymi określeniami, które wybierano do opisu Bulwary były spokojny i relaksujący, nieco rzadziej – spośród pozytywnych określeń: interesujący, uporządkowany, ładny, zielony i urokliwy, a spośród negatywnych: chaotyczny, nudny, monotony, pusty i zaniedbany.

Większość badanych oceniła Bulwar jako przede wszystkim relaksujący, a nie ekscytujący i pod tym względem młodzi nie różnili się od starszych respondentów. Młodszy respondenci ocenili jednak Bulwar jako bardziej nudny i mniej niepokojący aniżeli starsi respondenci (Ryc. 5), ale też jako bardziej zachwycający, przytulny, nostalgiczny, czytelny, ładny i tajemniczy. Ogółem młodzi wydają się mieć bardziej pozytywny stosunek do Bulwaru niż starsi.

Rycina 1.5. Emocje wzbudzone przez Bulwar

Respondenci mogli też dodać swoje własne określenia oddające ich sposób doświadczania Bulwaru.

„Jak dla mnie ta przestrzeń jest bardzo różnorodna - są ciekawe, fajne miejsca np. plac zabaw, klub plażowy z leżakami. Sprawiają wesołe, przyjemne wrażenie. Ale część tego miejsca jest zupełnie inna - ścieżki przy samej rzece, widok na Wisłę bardziej takie nostalgiczne? A jeszcze inna jest przystań. Przystań robi dość ponure wrażenie, trochę wymarłej”

„Nijaki, bez pomysłu”

„Bar na piasku i wesołe miasteczko- wprowadzają wizualny nieład i tymczasowość. Natomiast LABA- częściowo osłonięta zielenią- lepiej wpasowuje się w nadwiślańską przestrzeń”

„Jest to bardzo fajne miejsce idealne na spotkania, jednak jest bardzo popularne u nieletniej młodzieży która przychodzi tam pić i palić”

„Nieestetyczny, płocho, kostkowany, zaścianek, bezgustowe architektoniczne, chaos koncepcyjny, chaos architektoniczny, wstydlivy i urągający (brzydota miejscu w

centrum Torunia), nieadekwatny, dramatyczne nieskomunikowanie (z dalszą zachodnią częścią Torunia, w tym turystycznym i rekreacyjnym Parkiem Bydgoskim, ale i wąski łącznik z północną i wschodnią częścią centrum Torunia)”

„Bez pomysłu/wizji, niespójny, nieharmonijny - poszczególne elementy krajobrazu nie wynikają z siebie i nie tworzą jednej spójnej całości”

„Zadbany, ale ta przestrzeń faktycznie jest monotonna, co powoduje, że w ciągu dnia poza spacerem nie ma za bardzo co tam robić, nie chodzi nawet o lokale czy atrakcje, zagospodarowanie przestrzenne, brak drzew stref z ławkami itp powoduje, że jest to pusta, płaska przestrzeń. Wizualnie nie zachwyca. To po prostu pusty plac, dobrze byłoby gdyby samo miejsce a nie tylko lokale czy atrakcje powodowały, że jest tam ładnie, ciekawie i przytulnie w ciągu dnia. Sam fakt, że można popatrzeć na Wisłę nie wystarczy i szybko się nudzi”.

„jeśli brać pod uwagę wieczorne ekscesy, wtedy też irytujący, menelski, niebezpieczny”

„nieestetyczny- krzaki przy schodkach, śmieci. Miejsce bardzo ładne ale nieuporządkowane, „wygląda tak jakby nie do końca w mieście był pomysł na to miejsce”.

„Zupełnie inne miejsce w trakcie masowych imprez i "Normalnie".

„latem przestrzeń jest świetnie zagospodarowana, z wieloma atrakcjami, ludźmi i dobrą atmosferą; ale jesienią i zimą jest tam depresyjnie”

Ogółem 40 wypowiedzi wskazywało na negatywną ocenę obecnego stanu Bulwaru, 15 zawierało ocenę jednoznacznie pozytywną, kilka – ambiwalentną. Kilka osób podkreślało duży potencjał tego miejsca „*potencjał do wykorzystania*”, „*niewykorzystany potencjał*”, „*jest to miejsce z potencjałem, na które potrzebna jest spójna koncepcja. W tym na działania całoroczne*”.

I.4. Aktywności na Bulwarze

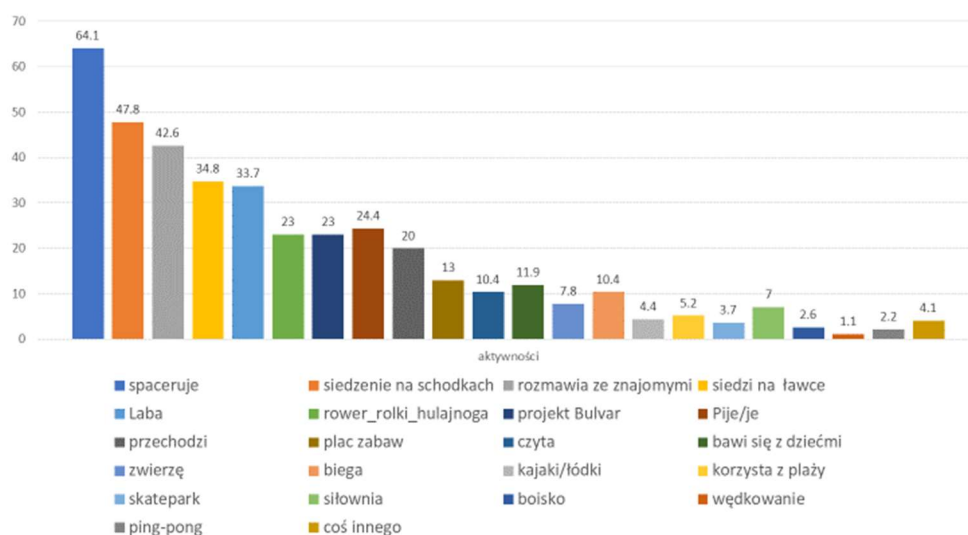
Kolejne pytania dotyczyły najczęściej podejmowanych aktywności na Bulwarze.

Jak widać (Ryciny 1.6 i 1.7) , w całej grupie dominują aktywności „bierne” – spacerowanie wzdłuż wybrzeża oraz siedzenie, przy czym młodszy znacznie częściej siedzą na schodkach nad Wisłą, a starsi – na ławce. Młodzi częściej przebywają na Bulwarze w grupie (częściej angażując się w rozmowy ze znajomymi), starsi częściej przebywają na placu zabaw i bawią się z dziećmi. Nie zaskakuje, że Klub Laba jest bardziej popularny wśród młodych ale już różnica popularności Projektu Bulwar jest mniej wyraźna (lecz zob. ryc. 1.10). Jeśli idzie o aktywne formy spędzania czasu, to starsi częściej wykorzystują Bulwar do jazdy na rowerze. Generalnie jednak aktywne formy (korzystanie z siłowni, boiska, łódek, skate-parku) były wymieniane bardzo rzadko. Bulwar w aktualnej swojej wersji jest przede wszystkim miejscem do spacerowania, siedzenia, ewentualnie korzystania z oferty klubowej i restauracyjnej wtedy gdy jest dostępna.

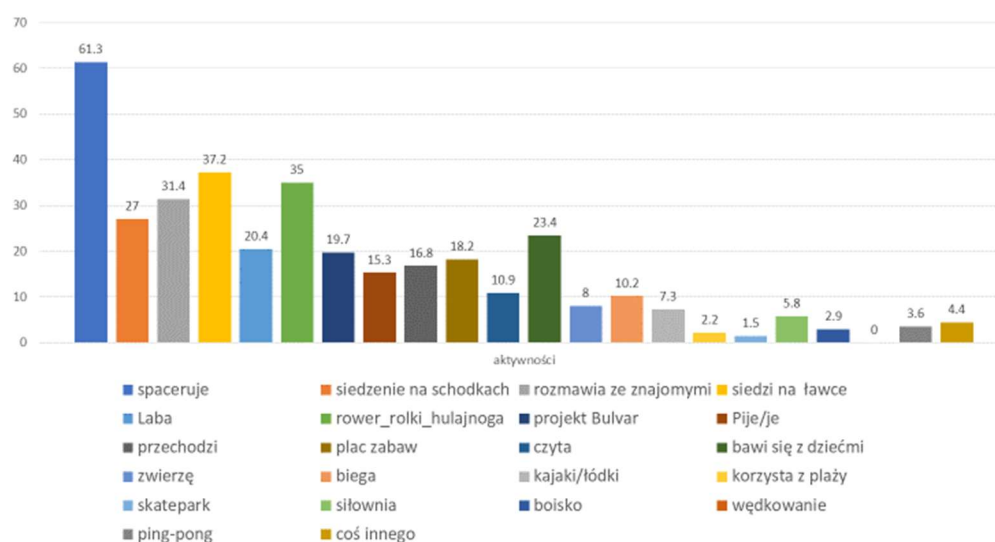
Fakt ten został skomentowany przez jednego z respondentów ankiety:

„Przed wszystkim w ciągu dnia miejsce jest naprawdę nudne, 20 min spaceru i pora zmykać, ponieważ przestrzeń nie oferuje nic więcej niż przechadzanie się po chodniku wzdłuż Wisły. Brakuje ciekawych stref, aby móc wybrać się na ten bulwar „w jakimś celu”.

Rycina 1.6. Aktywności podejmowane na Bulwarze (grupa młodsza)

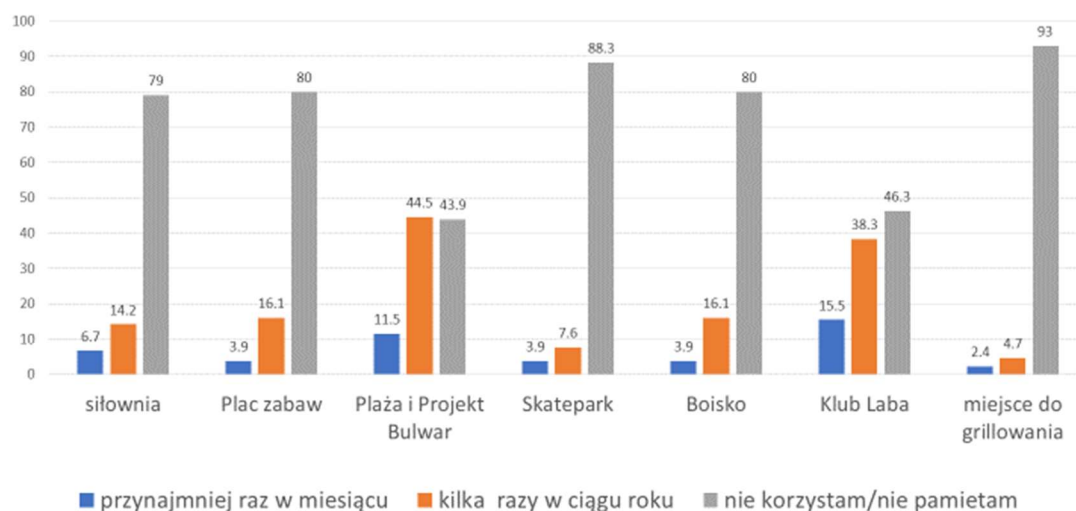

Rycina 1.7. Aktywności podejmowane na Bulwarze (grupa starsza)

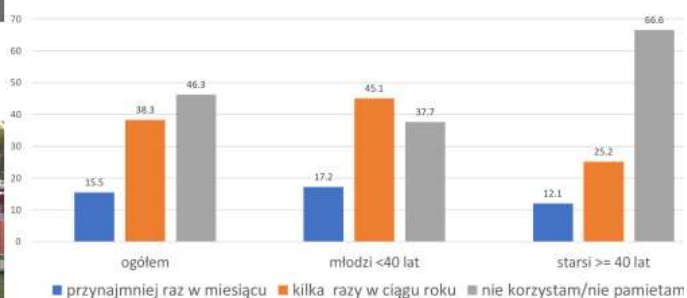
Poza pytaniem ogólnym o rodzaje wykonywanych aktywności zadaliśmy też pytania bardziej szczegółowe o częstość korzystania z konkretnych udogodnień na Bulwarze. Zestawienie przedstawia Ryc. 1.8. Wyniki w zasadzie potwierdzają wyniki pytania ogólnego, z małymi wyjątkami (ryciny 1.9 i 1.10) nie wykazując różnic między młodszymi i starszymi użytkownikami.

Rycina 1.8. Częstość korzystania z różnych miejsc na Bulwarze

Dominują odpowiedzi „nie korzystam/nie pamiętam”. Jedynymi miejscami na Bulwarze, które faktycznie cieszą się popularnością są sezonowe miejsca rozrywki: Projekt Bulwar oraz Klub Laba. I tylko w odniesieniu do tych dwóch miejsc zaobserwowaliśmy wyraźne różnice wiekowe – młodszy korzysta znacznie częściej niż starsi (ryciny 11 i 12).

Rycina 1.9. Częstość korzystania z klubu Laba

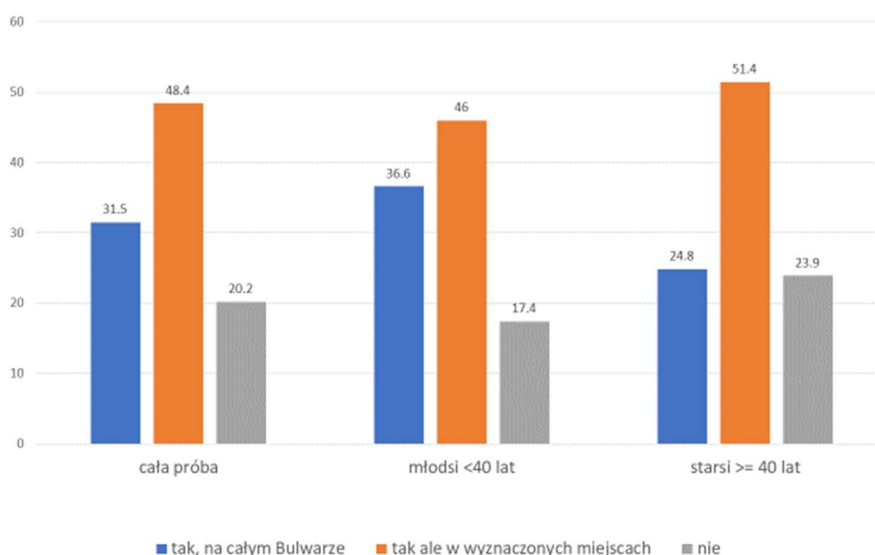

Rycina 1.10. Częstość korzystania z plaży na Bulwarze i wydarzeń, które tam się odbywają (projekt Bulvar)

Zadaliśmy zatem również pytanie o stosunek do spożywania alkoholu na Bulwarze. Pytanie to rozпалиło emocje zwłaszcza wśród młodszych respondentów. Wyniki w całej próbie i w podziale na grupy wiekowe przedstawia Ryc. 1.11.

Rycina 1.11. Czy spożywanie alkoholu na Bulwarze powinno być dozwolone?

Zdecydowana większość respondentów opowiedziała się za możliwością spożywania alkoholu w tym miejscu, młodzi częściej niż starsi na całym obszarze Bulwaru, starsi – częściej niż młodzi - w wyznaczonych miejscach. Kwestia spożywania alkoholu na Bulwarze

była jedną z częściej poruszanych kwestii również w otwartych wypowiedziach respondentów.

Jedno z otwartych pytań dotyczyło rodzaju aktywności jakie respondenci chcieliby wykonywać na Bulwarze ale aktualna jego infrastruktura im to uniemożliwia. Wypowiedzi te zebraliśmy w postaci tabeli (Tabela 1.1)

Tabela 1.1. Proponowane dodatkowe czynności

Kategoria	Przykłady
Aktywności sportowe	Basen letni, piłka nożna, rolowisko, sporty wodne (wypożyczalnia kajaków, motorówki, łódki, tratwy), bule, zajęcia z jogi/pilatesu, kolejne boiska (koszykówka, padel, badminton), lodowisko sezonowe, jogging, deskorolka, siłownia (drabinki), trening na siłowni kalistenicznej, Windsurfing, narty wodne, ścianka wspinaczkowa, miejsca na taniec
Odpoczynek	Leżaki drewniane, odpoczynek na trawie, wśród zieleni, hamaki, relaks w cieniu, oglądanie przyrody, odpoczynek i relaks ogólnie
Socjalizacja	Stoły piknikowe, miejsca piknikowe, grille, miejsce wieczornych spotkań inne od Laby, pikniki na trawie, ognisko, miejsca do spotkań grupowych
Jedzenie i picie	Food trucki, grill, wypicie alkoholu, piwo na schodkach, wypicie kawy i herbaty, lody, restauracja, pikniki, mała gastronomia, ogólnie jedzenie
Aktywności i wydarzenia kulturalne	Koncerty, festyny, kino letnie, wydarzenia kulturalne (np. były spektakl na Skyway), koncerty plenerowe, otwarta galeria plenerowa
Inne	Obserwowanie przyrody, lornetki do obserwowania ptaków

Należy podkreślić, że możliwość spożywania alkoholu na terenie Bulwaru pojawiała się wielokrotnie. Podkreślano też niedostosowanie istniejących urządzeń sportowych do potrzeb i możliwości uczestników. Krytykowane było wymodelowanie skate-parku, a także elementy siłowni. Bardzo często zwracano uwagę na niewykorzystany potencjał Wisły. Dotyczyło to zarówno sportów wodnych jak i aktualnego placu zabaw – proponowano jego przerobienie na plac bardziej tematycznie zgodny z charakterem Wisły.

I.5. Pożądane elementy infrastruktury na Bulwarze

Kolejne pytanie dotyczyło pożądanych udogodnień na Bulwarze. Badani otrzymali listę, mogli też w otwartym pytaniu dodać swoje własne pomysły.

Tabela 1.2. Pożądane elementy infrastruktury Bulwaru.

Kategoria	Młodzi <40	Starsi >=40
Więcej drzew	47,0	47,4
Leżaki na trawie	47,0	43,8
Toalety	44,4	46,7
Więcej miejsc z cieniem	39,3	42,3

Więcej kwiatów	37,0	37,2
Więcej miejsc do leżenia na trawie	37,0	37,8
Więcej śmietników	35,9	35,0
Punkty z wodą pitną	33,3	27,0
Stojaki na rowery	32,6	34,3
Ciche miejsce do odpoczynku	25,2	33,6
Stały punkt z jedzeniem/napojami	30,0	30,7
Więcej oświetlenia	30,0	24,1
Rzeźby, instalacje artystyczne	25,6	28,5
Ruchome punkty z jedzeniem/napojami np. foodtruck, wata cukrowa	30,0	22,6
Więcej ławek bliżej siebie	25,2	26,3
Tablice informacyjne o historii miejsca	21,5	27,0
Więcej ławek ustawionych na osobności	22,2	25,5
Hamaki	27,0	21,9
Miejsce do organizacji wydarzeń kulturalnych	25,6	19,0
Miejsce na ognisko	23,3	11,7
Mała scena plenerowa	20,0	18,2
Udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami	15,2	14,6
Biblioteczka do bookcrossingu	14,4	10,9
Pomosty dla wędkarzy	8,1	12,4
Automaty z jedzeniem i napojami	10,0	5,1
Coś innego	3,7	7,3

Jako dodatkowe udogodnienia respondenci wymienili: ławki retencyjne, parking, miejsce dla matek/rodziców karmiących, barierki chroniące przed upadkiem (zwłaszcza wieczorem), atrakcje dla psów (np. park dla psów), nowoczesny i większy plac zabaw, ławki i stoły piknikowe, bardziej rozbudowaną siłownię (wioślarze, możliwości dla innych sportów), wiatę rowerową, prawdziwą marinę, działającą przystań żeglarską, wiatę rowerową, oraz prawdziwe toalety (nie ToiToi).

Jak widać na pierwszych miejscach pojawiły się udogodnienia zapewniające spokojny odpoczynek w zieleni, osłonięcie od słońca, bezpieczeństwo (oświetlenie), czystość (kosze na śmieci) oraz zaspokojenie podstawowych potrzeb (jedzenie, picie, możliwość skorzystania z toalety). Te preferencje nie różnicowały młodszych i starszych respondentów, jedyną istotną różnicą było miejsce na ognisko, znacznie częściej zaznaczane przez młodych badanych.

Pojawił się też głos nawołujący do umiaru:

„Wypoczywać w ciszy. Wprowadzanie dodatkowych "udogodnień" np. z listy poniżej jak automaty z jedzeniem, punkty z jedzeniem, miejsce na ognisko, rzeźby i instalacje spotęguje problem chaosu w tym miejscu. W każdej przestrzeni publicznej należy zachować umiar, nie wszędzie jednocześnie musi być plac zabaw, siłownia zewnętrzna, miejsca na ognisko i budki z jedzeniem. Nie wszystko naraz!”

Z drugiej strony, pojawił się też mocny głos uwzględniający profil potencjalnych użytkowników Bulwaru (wytłuszczenia od autorów raportu):

*„Proponowałbym zaczerpnąć inspiracji z bulwarów warszawskich między mostem świętokrzyskim, a mostem śląsko-dąbrowskim po lewej stronie Wisły. **Niedawny remont bulwarów w centralnej części tj. między mostami kolejowym, a drogowym odebrało tę przestrzeń młodemu, pozostawiając ją w charakterze reprezentacyjnym.** Idąc na zachodnią część bulwarów, korzystając z dalszej odległości od centrum, **chciałbym, by przestrzeń ta miała bardziej rozrywkowy klimat.** Wycinając gęstsze chwasty przy samych schodkach, a także zabezpieczając ten teren przed nawrotem niechcianej zieleni, a także inwestując w całoroczną infrastrukturę rekreacyjną. Dobrym przykładem są również przestrzenie wokół młynów Rothera w Bydgoszczy. Chciałbym, by teren ten przestał przypominać pustą polanę, a zaczął mieć czynnik miastotwórczy. Miejsca na paleniska, całoroczne pawilony gastronomiczne z ogólnodostępną toaletą miejską, ławki kształtem pozwalające na siedzenie w grupkach, wszystko to jednak dobrze oświetlone oraz "eksponowane" m.in. poprzez obecność lokali tak, aby uniemożliwić się grupowaniu niebezpiecznej młodzieży. To ostatni taki fragment do zagospodarowania przestrzeni nad Wisłą, wiele ankietowanych odpowiadać będzie zapewne, że przydałoby się kolejne miejsce do odpoczynku, **ja odpowiem jednak, że w tym mieście brakuje miejsc dla młodzieży. Toruń staje się skansenem dla emerytów, brakuje w mieście miejsc takich, które swoim charakterem zachęcałyby młodzież do spędzania czasu właśnie tam,** co w efekcie prowadzi do wylewu alkoholizującej się młodzieży w miejscach niepożądanych, tj. Między uliczkami starego miasta, przy ulicy Ciasnej, w łaskach przy Wiśle, czy na Martówce. Ostatnią rzeczą, dotyczącą zachodnich bulwarów jest brak małej architektury ograniczającej ruch wiatru po pustym terenie, co obniża komfort przebywania tam przy wietrznej pogodzie :)”.*

I.6. Pytania otwarte

Obok pytań zamkniętych zadaliśmy kilka otwartych pytań umożliwiających swobodne wypowiedzi na temat badanego obszaru. Pytaliśmy o to, co jest w tej przestrzeni dobre i warto zachować, o to, co i jak należy zmienić oraz co ze zrewitalizowanej wschodniej części Bulwaru warto zastosować w części zachodniej. Pytaliśmy też o dwa konkretne obszary i sposoby ich zagospodarowania: górkę obok placu zabaw oraz teren zalesiony za przystanią.

I.6. 1. Co warto zachować z obecnego stanu

Ogółem 174 osoby wypowiedziały się na ten temat, z czego zdecydowanie najczęściej (około 50 razy) jako warto zachowania wymieniane były Klub Laba oraz Projekt Bulvar, w dalszej kolejności plac zabaw (28 razy) oraz plaża (19). Pozytywnie oceniano też ścieżkę rowerową oddzieloną od chodnika dla pieszych (inaczej niż to ma miejsce w części wschodniej Bulwaru). Wymieniano też schodki nad rzeką, miejsca do siedzenia, skate-park, boisko i siłownię. Podkreślano jednak konieczność rozbudowania wielu z tych miejsc, na przykład placu zabaw czy skate-parku.

Przykładowe wypowiedzi respondentów to:

„Projekt Bulwar i Laba fajne miejsce jedno z nielicznych w naszym mieście, gdzie można spotkać się ze znajomymi, powinniśmy brać z nich przykład”

„Plaża, Laba, możliwość posiedzenia na schodach i patrzenia na rzekę”.

„Projekt bulwar - dzieje się coś, jest ładnie, bezpiecznie”

„Miejsce wydzielone na plac zabaw i siłownię oraz skatepark. Trzeba je jedynie wyremontować i doposażyć”

„Plaża. To coś czego nie ma w innym miejscu i warto zostawić, choć może pozbyć się ogrodzenia, by była bardziej otwarta. Zachęciłoby to więcej osób do korzystania.”

„Plac zabaw dla dzieci, scenę letnią, siłownię, "luna park" oraz lokale gastronomiczne również dyskotekę, bo to jedyne takie miejsce, gdzie można wieczorem wypić drinka w tej okolicy.”

„Dobre jest całe zagospodarowanie terenu, szczególne Laba i projekt bulwar. Bardzo mało jest takiej rozrywki w Toruniu w porównaniu do innych miejsc w Polsce.”

„Przede wszystkim rozdział ścieżek dla rowerów i pieszych. Bardzo lubię jeździć rowerem nad Wisłą”.

„Skatepark, klub LABA, stoliki do szachów, boisko do siatkówki wraz z trybunami (jeśli byłoby możliwe to okrycie go w jakiś sposób, aby było dostępne przez cały rok)”

„Dobrze, że jest plac zabaw (jest bardzo potrzebny, tylko dość mało atrakcyjny), droga dla rowerów (warto rozdzielić od chodnika i odsunąć od Wisły, żeby stworzyć tam więcej przestrzeni dla ludzi), skatepark, raczej LABA. Oczywiście przystań wraz z infrastrukturą. Waham się z boiskiem do siatkówki”.

„1) Naturalna górką do zachowania, niezawodny teren do eksploatacji dla najmłodszych 2) Plac zabaw tylko w nowej wersji 3) Skate Park 4) Laba 5) Mini siłownia.

Pełną listę uwag zawierają załączniki do raportu.

I.6.2. Co i jak zmienić.

Prawie 200 osób (191) przedstawiło swoje propozycje zmian. Tu wypowiedzi były znacznie dłuższe i bardziej wyczerpujące. Część respondentów przytaczało dobre praktyki z innych miast. Wiele wypowiedzi wskazywało na to, że temat nie tylko nie był respondentom obcy ale że mieli na ten temat jasno wyrobione i bardzo rozbudowane zdanie.

Poza propozycjami, które powtarzały wypowiedzi zebrane w innych pytaniach (więcej zieleni, więcej drzew, więcej śmietników, obecność toalet, oświetlenia, posprzątanie terenu) pojawiły się też inne propozycje. Wymieniano:

- wycięcie chaszczy przy schodkach schodzących do Wisły. Dzika zieleń rozsadza kamień i jest nieestetyczna.
- odświeżenie schodków, wyremontowanie ich
- budowa dwupoziomowego parkingu na miejscu obecnego parkingu (do wysokości płyty mostu)
- przekop do Portu Zimowego i stworzenie mariny z wypożyczalnią sprzętu pływającego
- poprowadzenie ścieżki rowerowej do Parku Bydgoskiego
- wprowadzanie całorocznych punktów gastronomicznych z widokiem na Wisłę
- wprowadzanie tablic informacyjnych o atrakcjach zachodniej części Bulwaru – aktualnie osoby przebywające w części wschodniej rzadko przechodzą pod mostem na część zachodnią
- zorganizowanie dojazdu komunikacją publiczną (autobus) od ulicy Popiełuszki
- profesjonalne przeprojektowanie tej części Bulwaru Filadelfijskiego i uczynienie go integralną i reprezentacyjną przestrzenią rekreacyjną Miasta

Najbardziej reprezentatywne i najbardziej rozbudowane wypowiedzi zamieszczamy poniżej:

„Ciekawsze przejście pod mostem, postawienie małej kawiarni (w stylu Trafo na Bydgoskim Przedmieściu)/baru innego niż Laba, lepsze zagospodarowanie przestrzeni w małym zagajniku za labą i most łączący ten obszar z miastem, żeby nie kończył się ślepym zaułkiem”.

„Mogłyby się pojawić toalety, z których można by było skorzystać. Mogły być ławki ze stołami, przy których można by było zjeść posiłek czy się zrelaksować, powinno być więcej ławek lub siedzisk w przestrzeni zielonej do relaksu”.

„Sk8 park jest do dupy nie jest przystosowany do jazdy to tylko kilka przeszkód, na których nie da się jeździć, przydałby się betonowy większy i na stałe”

„Więcej dzikiej, bujnej zieleni i roślinności (nie tylko płaski trawnik i pojedyncze drzewka), elementy zielonych ścian dla zwiększenia przytulności przy punktach takich jak zewnętrzna siłownia czy ławki; gastronomia i inne punkty usługowe o historycznej estetyce, wpasowanej w otoczenie; ławki uzupełnione o hamaki i choćby małe stoliki piknikowe; chodnik od strony północnej zamienić na ścieżkę wyłożoną materiałem przepuszczalnym - dla poprawienia walorów estetycznych i z myślą o przystosowaniu terenu do zmian klimatu (chodnik i ścieżka rowerowa bliżej Wisły wystarczą, by się przemieszczać i spacerować, również osobom z większymi potrzebami)”

„Przekształcić na kształt przestrzeni integrującej, zachęcającej do przebywania (np. tak jak Łasztownia w Szczecinie lub nabrzeże Parku Żerańskiego w Warszawie) – strefy do siedzenia nad wodą, ale sprzyjające integracji (zwrócone do siebie), plac zabaw otoczony przestrzenią odpoczynku dla dorosłych (jako obwód okręgu/elipsy, w którym w środku są place zabaw z różnorodnymi funkcjami – 0-3 rż, 4-8/9, 10-14 + strefa dla młodzieży obok terenu), funkcjonalne powiązania (np. strefa aktywnej rekreacji dla dorosłych obok placu zabaw z możliwością wzrokowej kontroli dziecka) czy przestrzenie międzypokoleniowe (dla dzieci i dziadków), przestrzeń tematyczna wiążąca obszar z przystanią, promującą sporty wiślane, oraz wiążąca z tradycją flisacką. Likwidacja funkcji parkingowej i ograniczenie terenu na zjazdy foodtrucków i innych festynowych wydarzeń. Porządny skatepark z możliwością rozgrywania zawodów krajowych. Wkomponowanie, być może przesunięcie lokalizacji LABY.”

„Otworzyć się bardziej na Wisłę, pozwolić cumować barkom z restauracjami jak w centralnej części bulwaru. Więcej drzew”.

„Na pewno dojazd, aby np. od ulicy Popiełuszki podjeżdżał tam autobus”

„Brakuje konkretnego zagospodarowania przestrzeni. Chodniki/ciągi komunikacyjne nie sprzyjają temu by zostać na miejscu i posiedzieć/odpocząć/porozmawiać. Brakuje spójności wszystko wygląda jakby było oddzielną częścią. Bulwar - sam brzeg jest zaniedbany. W ciepły dzień nie ma się gdzie schować. Brakuje drzew generalnie większej roślinności. Brakuje konkretnej tożsamości miejsca”.

„Dla całego tego obszaru potrzebna jest spójna koncepcja. W tej chwili na małej przestrzeni, jest klub LABA, plac zabaw, siłownia zewnętrzna, budka z lodami, nieuporządkowana zieleni, wesołe miasteczko, bar z leżakami, boisko itp. Wszystko wygląda pstrokato, niespójnie, po prostu brzydko”.

„1)Większy nowocześniejszy plac zabaw , najlepiej tematyczny odnoszący się do Wisły bardziej.

https://krakow.pl/aktualnosci/253320,29,komunikat,wielka_ryba_wplynela_na_planty_no_wackiego.html <https://radioolsztyn.pl/plac-zabaw-w-ksztalcie-ryby-ma-taki-powstac-w-regionie/01809267>. W stylu ekologicznym, bardziej naturalny, drewniany z tunelami z wikliny 2) Wodny plac zabaw 3) Mini basen miejski (brodziki dla mieszkańców) 4) Miejsce na lodowisko 5) Oprócz zwykłych ławek huśtawko- ławki 6) Ciekawe inkluzywne meble miejskie 7) Śmietniki z segregacją 8) Przy skate parku ścianka do graffiti <https://piaseczno.eu/scianka-do-graffiti-w-jozefoslawiu/> 9) Wprowadzenie kwitnących drzew owocowych np. Sad Społeczny 10) Parklety 11) Więcej zieleni , nasadzeń kwiatów 12) PumpTruck 13) Ogólnie więcej miejsc do aktywnej rekreacji i aktywnego wypoczynku 14) Źródło z wodą pitną z zbiornikiem poniżej z którego może napić się zwierzak, ptaki 15) Stoły do ping ponga”.

„Małą architekturę, miejsca do odpoczynku jak np. Na Bulwarach warszawskich, ciekawe i rozbudowany plac zabaw dla dzieci (z naturalnych materiałów, w stylu skandynawskim)”.

„Kafejki, restauracje, nie można nic zjeść teraz tam a przecież wszędzie w każdym większym mieście (Gdańsk, Warszawa, Wrocław) restauracje nad rzeką to coś normalnego”.

„Teren z pewnością powinien zachować rekreacyjny charakter, ale jego ewentualna przebudowa (retusz? lifting?) wymaga ze względu na położenie w centrum Torunia w bardzo atrakcyjnym miejscu dla turystów i mieszkańców, przy Wiśle- najwyższej jakości projektu i wykonania (konieczność zaangażowania profesjonalistów, którzy wpiszą funkcje w najwyższej jakości projekt). Luźne pomysły: - konieczność spójnego pod względem estetycznym połączenia ze wschodnią częścią bulwarów- to nie są dwie odrębne strefy, całość powinny stanowić "plenerowy" salon Torunia i spójny waterfront - konieczność atrakcyjnego, czytelnego i zachęcającego do kontynuacji spaceru/eksploracji- skomunikowania z Parkiem Bydgoskim dalej wzdłuż Wisły - podniesienie rangi do spacerowego traktu - ul. Popiełuszki łączącego m.in. Bulwar z Parkiem i atrakcyjnym Bydgoskim Przedmieściem - uporządkowanie terenu Popiełuszki, konieczność włączenia w proces Wód Polskich w celu ogarnięcia karygodnie zaniedbanego terenu Portu Zimowego z zabudowaniami, co ze względu na położenie na mapie Torunia tego terenu nie powinno być tolerowane przez Ratusz - eliminacja w możliwie dużej skali płotów wokół obiektów użyteczności publicznej (przy PL mentalności zapewne nierealne) - w docelowym projekcie radykalna rezygnacja z tandetnej kostki betonowej - w tej części były miejsca na pawilony gastronomiczne czy inne służące mieszkańcom i turystom, ale znowu, gdyby miały powstawać musiałyby być W CENTRUM TORUNIA najwyższej jakości - wypracowanie koncepcji lepszego włączenia tego terenu w mapę centrum miasta, który ze względu na płotozę okolicznych obiektów, do czego dopuściło Miasto, wąskie chodniki doprowadzające w stronę terenu od północnych części i filar mostu zwięzający przejścia bulwaru i stanowiącego nieprzełamywaną przez żadne ciekawe elementy- naturalną barierę psychologiczną dla użytkowników wschodniej części bulwarów - śmielsze przearanżowywanie układu nabrzeża”

„Ułatwienie dojścia - trzeba albo iść spory kawałek bulwarem od części wschodniej lub podjechać od strony przystani AZS samochodem. Komunikacją miejską trudno tam dojechać w prosty sposób, niewymagający długiego spaceru”.

„Dodać oznakowania dla turystów na temat laby, projektu Bulvar bo turyści nie ruszają się poza standardowy Bulwar. Czymś ekstra byłoby dodanie basenów miejskich przy projekcie”.

„Zagospodarować tereny zielone, posadzić drzewa, stworzyć miejsca z ławkami i leżakami. Zagospodarować ciekawe rozwiązania architektoniczne, podesty, kładki drewniane itp. Same chodniki i ścieżki rowerowe to nuda, niczym się nie wyróżniają. Polecam zobaczyć plażę

miejską w Olsztynie, podobne rozwiązania podane w bardziej przemyślanej i ciekawej formie architektonicznej. Dodatkowo można byłoby umieścić jakieś elementy sztuki, jakąś rzeźba artysty np. z toruńskiego ASP. Miejsce na ten moment zwłaszcza w ciągu dnia nudzi, przydałoby się je urozmaicić. Nocą można byłoby pomyśleć nad ciekawszą instalacją świetlną. Niech to nie będzie kolejna pusta zagospodarowana przestrzeń, niech to się stanie kolejny symbol miasta na przyszłe długie lata - niech się czymś wyróżnia. + rozwinąć sporty wodne w Toruniu, w innych miastach na Wiśle więcej się dzieje”.

„Zadbać o port; zapewnić toalety; zacząć planować infrastrukturę pod przyszłą żeglugę turystyczną; zapewnić warunki do uruchomienia całorocznej gastronomii w okolicach portu; zadbać o bezpieczeństwo i oświetlenie dojść do tej części bulwaru (okolice mostu, chodnik przy hotelu, ulica Popiełuszki, Dolina Marzeń); wyeksponować w kosmos kostkę bauma, bo ona nie przystoi do tego miejsca”.

„Tereny przy schodkach wychodzące na wodę są bardzo zaniedbane, zarośnięte zielenią, co w znacznym stopniu zmniejszyło ich atrakcyjność w porównaniu do stanu świeżo po remoncie tej części bulwarów. W mieście brakuje również otwartej przestrzeni legalnego spożywania alkoholu poza lokalami, co i tak ma miejsce w przeważającej części na bulwarach. Należałoby to uformalnić. Potrzebna jest jednak obecność lokali, a także lepszego doświetlenia terenu tak, aby zniechęcać potencjalnie niechciane jednostki do przebywania tam. Obecnie zachodnie bulwary poza sezonem świecą pustkami, co niestety znacząco obniża ich bezpieczeństwo po zapadnięciu zmroku”.

„Raz na jakiś czas umyć kostkę, bo zarasta mchem, co nie czyni tej lokalizacji atrakcyjnej. Ta część bulwaru jest daleka od głównej części bulwaru, przystanków komunikacji miejskiej, przez co wielu mieszkańców lub turystów nawet nie wie o tym miejscu. Zrobienie trasy autobusowej weekendowej po ulicy Bulwar Filadelfijski rozwiązałoby z pewnością problem z poruszaniem się po najbardziej odległych częściach bulwaru, w które po prostu nie opłaca się chodzić "tak o", bo dojście na parking/przystanek to dłuższy spacer”.

„Tchnąć życie w obszar znajdujący się bliżej mostu, zanim dojdzie się do Projektu Bulwar, Laby i Przystani Toruń, nic po drodze nie wskazuje, żeby coś się tam znajdowało. Może kawiarnia, wypożyczalnia sprzętów wodnych, rolek, usługa przeprawy na lewobrzeże do Zamku Dębów? Miejsce na ogniska jak przy Martówce? Ogród? Może ławeczki piknikowe z parasolami?”

„1. Stworzenie w przestrzeni dzikiej zieleni (Za Labą) "Naturalnego Parku Bulwar" z poszerzonymi istniejącymi ścieżkami, małą naturalną architekturą komponującą się z miejscem np. ławki z pni drzew, wzdłuż wytyczonych ścieżek stworzenie ścieżki dydaktycznej, a w miejscu cyplów nad Wisłą (miejsca spotkań plenerowych) postawienie koszy na śmieci z tabliczkami "Baw się dobrze i sprzątnij po sobie". Ważne jest podniesienie czystości tego terenu, ale też "zareklamowanie" go jako miejsca rekreacji. Wyeksponowanie miejsc na ognisko. Przed wejściem tablica informacyjna o tym terenie i przebiegu ścieżki. 2. Konieczność zacienienia tego terenu, m.in. nasadzenia drzew dających cień i pergoli. 3. Wprowadzenie różnorodnych i inkluzywnych mebli miejskich (hamaki, huśtawki, ławki społeczne- okrągłe, leżaki obrotowe i leżaki rozkładane) spójnych estetycznie. Dostawienie ławek do drzew, które już dają cień (specjalne ławki wokół konaru) 4. Wprowadzenie większej liczby śmietników (nie w bezpośrednim sąsiedztwie ławek) i stojaków na rowery 5. Otwarcie przestrzeni na sztukę (laboratorium sztuki miejskiej) z tablicą obrotową pion, poziom do eksponowania plakatów np. Galerii Rusz itp. rzeźb i instalacji przestrzennych 6. Usunięcie nie wykorzystywanych poza sezonem letnim elementów boiska do siatkówki tj. trybuny, ogrodzenie, banery itp. które

zakłócają oś widokową 7. Usunięcie nie wykorzystywanych poza sezonem elementów przestrzeni "Projekt Bulwar" tj. Palmy, kontenery. Ewentualnie propozycja dla przedsiębiorców to działalność całoroczna, np. zimą zimowa/świąteczna strefa z lodowiskiem, choinkami, małą gastronomią z gorącą czekoladą. 8. Plac zabaw odgrodzić od strony ścieżki pieszo- rowerowej i Wisły np. żywopłotem 9. Plac zabaw wymienić na zaprojektowany pod przestrzeń plac zabaw tematyczny, bardziej drewniany np.

<https://www.krakow.pl/aktualnosci/268561,26,komunikat,wielk>

Był też (dość izolowany) głos radykalny:

„Zlikwidować Labę i jej klientelę, za głośno, za dużo alkoholu, za dużo pijanych kierowców - w całym pozostałym obszarze konsekwentny zakaz picia w miejscu publicznym, konsekwentne wlepianie mandatów, zakładanie blokad i odholowywanie aut z tej przestrzeni - aut, których tam nie powinno być - i co weekend patrol policji na wyjazdówkach, pozabierają prawka i samochody, będzie spokój”

1.6.3. Co warto zapożyczyć ze zrewitalizowanej wschodniej części Bulwaru?

Na powyższe pytanie mniej lub bardziej wyczerpujących odpowiedzi udzieliło 132 respondentów. Około 20 uznało, że rewitalizacja wschodniej części jest nieudana i nie widzą żadnych wartych zapożyczenia elementów. Przykładowe ilustrujące to wypowiedzi zamieszczamy poniżej:

„Niestety nie ma tam żadnych dobrych zmian. A już szczytem głupoty są zejścia, które mogą zakończyć się połamaniem nóg”

„Nie podoba mi się betonoza wschodniej części bulwaru, nie idźmy w tę stronę”

„Żadne. Wschodnia część bulwaru to kpina. Patelnia smaźnia zero cienka same niskie nasadzenia”.

„Żadne. Literalnie, bo tam każda zmiana wprowadziła gorszy stan zarówno funkcjonalny (np. mniej chodników, ławek, zwężenie głównej promenady, likwidacja schodów, zjazdów, zejść zwłaszcza w części wschodniej, likwidacja bardzo bardzo potrzebnej części parkingu pod mostem, mało ławek z oparciami), estetyczny (np. typowe dla deweloperskich obozów mieszkaniowych proste latarnie zamiast dotychczasowych stylowych, nadmiar słupów), krajobrazowo-historyczny (zlikwidowano historyczne elementy świadczące o dziedzictwie, tożsamości i portowej historii tego miejsca, zmieniono to w niezwiązany z kontekstem teren rekreacji nadwodnej, który mógłby istnieć w każdym dowolnym niehistorycznym nadwodnym miejscu na świecie). Bardzo dobrze opisano to na toruntour.pl/6187.”

Niemniej inni respondenci chcieliby przenieść trochę rozwiązań z obszaru wschodniego. Są to przede wszystkim: leżaki i miejsca do leżenia na trawie, kwiaty, stałe punkty gastronomiczne, podjazdy dla osób niepełnosprawnych, gładka nawierzchnia, toalety. Poniżej kilka wypowiedzi to ilustrujących:

„Miejsce stałe z jedzeniem i piciem”

„Kawiarnia, leżaki, drewniane wykończenia, prostota w aranżacji”

„Aranżacje zieleni i możliwość relaksu na trawie. Duża ilość ławeczek i leżaków do odpoczynku”

„Miejsca do leżenia na trawie

„Deptak z lanego betonu (można spokojnie jechać na rolkach, czy hulajnogach), stałe punkty gastronomiczne z toaletami”

„Taras widokowy”

„Obiekty całoroczne w postaci lokali usługowych oraz schodko-siedzenia przy zejściach w dół z poziomu ulicy, również wydzielone tereny z trawnikiem między budynkami pawilonów tworzą efekt "otulenia", czy też zakrycia z trzech stron podświadomie zachęcając rozkładających np. koce do siedzenia, do wybierania przestrzeni właśnie tam”

„Kafejka oraz miejsca siedzące wpasowujące się w przestrzeń są genialnym rozwiązaniem, tak samo leżaki na trawie”

Zwracano też uwagę, że część zachodnia powinna się odróżniać od wschodniej.

„Część wschodnia jest zadbana, jest dużo kwiatów, leżaków i miejsc z małą gastronomią. Część zachodnia jest inna i to dobrze - są duże trawniki, na których mogą bawić się dzieci. Uzupełniłbym tę przestrzeń o leżaki”.

„Uważam, że wiele zrobiono pozytywnych inwestycji. Jest to część bardzo jednak betonowa, dlatego część zachodnia zdecydowanie powinna być zielona!”

I.6.4. Jak zagospodarować „górkę” obok placu zabaw?

Swoje pomysły przekazało 186 respondentów. Zdecydowana większość uważała, że górka jest potrzebna, że jest nawet bardziej atrakcyjna niż plac zabaw (przez dzieci nazywana jest „górką hobbita”). Widać na zdjęciu, że górka jest wykorzystywana przez dzieci nawet w sezonie jesiennym, o częstym użytkowaniu świadczą też wydeptane ślady (Ryc. 1.11).

Rycina 1.11. Górka na Bulwarze Filadelfijskim

Wśród pomysłów na jej wykorzystanie najczęściej pojawiały się sposoby „naturalne”: jako tor saneczkowy, górka zjazdowa dla rowerów, tyrolka, zjeżdżalnia, ścianka wspinaczkowa, zjazd linowy, ewentualnie skate-park. Proponowano wkomponowanie góry w plac zabaw .

Poniżej przytaczamy kilka wypowiedzi:

„zostawić ją jaką jest, świetne miejsce do zabawy dla dzieci”

„górkę do zjeżdżania na sankach - ale lepiej przystosowane i zabezpieczone”

„Najlepiej gdyby wkomponować ją w plac zabaw lub zrobić częścią przestrzeni dla rodziców, z której mogą obserwować bezpieczeństwo bawiących się dzieci. Ewentualnie można zmienić aranżację przestrzeni i wykorzystać jako część skateparku”.

„Górka jest atrakcją samą w sobie, nie trzeba jej psuć”.

„To jest naturalna górka do biegania latem, do sanek zimą . Zostawić w spokoju, zaaranżować wokół fajny tematyczny rozbudowany plac zabaw którego stanie się częścią :) inspiracja https://krakow.pl/aktualnosci/253320,29,komunikat,wielka_ryba_wplynela_na_planty_no_wackiego.html”.

„Świetnym pomysłem byłoby przerobienie jej na skatepark. To naprawdę ciekawe miejsce i widać w innych miastach, że uatrakcyjniła wizualnie przestrzeń. Przez to że byłoby położone nad wodą kojarzy się z Miami w USA i budzi pozytywne emocje. Kolejny raz odniosę się do Olsztyna - tam również nad samym jeziorem jest skatepark, który cieszy się dużym zainteresowaniem wśród dzieci i dorosłych”.

„Kolejny plac zabaw z jakimś przewodnim motywem, np. zamku. Z kładkami, drabinkami, zjeżdżalnicami, tyrolką. Coś, dzięki czemu dzieciaki mogłyby się chować, wbiegać, zbiegać, zjeżdżać i wspinać. Taki plac zabaw, który już tam jest, jest na każdym osiedlu. Mnie chodzi o coś ekstra, jak na Barbarce”.

„Zjeżdżalnię dla dzieci? Budki dla ptaków, domy motyli, pszczoł? Łąkę kwietną, którą nazwać można górka obfitości? Nie wiem, czy mogę cofnąć się do poprzednich odp., więc dodam tutaj: Można też na całym obszarze ustawić poukrywane budki z pieczętkami. Dzieci podczas poszukiwań dowiadywałyby się informacji o Toruniu czy naturze i mogły odbić pieczętkę - taką grę terenową ma Herbarium: <https://www.facebook.com/share/r/1Db9s1dXzz/>”

„Na górze obok placu zabaw wkomponowanie zjeżdżalni skarpowej np. <https://deinox.eu/oferta/zjezdzalnie-skarpowe/> ale lepiej nie metalowej mocno się nagrzewającej oraz tyrolki”.

I.6.5. Co zrobić z zalesionym terenem za przystanią i Klubem Laba?

Rycina 1.12. Zalesiony teren za przystanią i klubem Laba.

Wypowiedziało się 146 respondentów.

Zdecydowana większość opowiadała się za utrzymaniem dzikiego terenu, ale wysprzątania go, wytyczenia ścieżek, instalacji ławek lub innych miejsc do siedzenia, zainstalowanie śmietników, zorganizowanie jakichś miejsc do spotkań. Jak zwykle w przypadku tego typu terenu, część

respondentów chciałaby zachować dzikość i bioróżnorodność tego miejsca, inna część – bardziej je ucywilizować (park, oświetlenie ścieżek, park linowy, miejsce do wypicia kawy). Kilkakrotnie pojawia się motyw ścieżki rowerowej łączącej Bulwar z Parkiem Bydgoskim.

Przykładowe wypowiedzi respondentów – zwolenników zachowania naturalnego charakteru miejsca:

„Na pewno nie wyciąć, to by była katastrofa, postarać się żeby był tam trzymany większy porządek, ścieżki i śmietniki będą ważne, nie jestem za wielkimi zmianami tam”

*„Zostawić w formie jak najbardziej naturalnej ale mogły pojawić by się kilka ławek i śmietników w formie komponującej się z dzikim otoczeniem np.
<https://www.puczynski.pl/pdt/2245/22-02-16>”*

„To przecież idealne miejsce na ciekawą zieloną przestrzeń - spacer wśród drzew. Gdyby tylko zrobić zamiast chodników - drewniane kładki (jak na jarze) to naprawdę sporo osób korzystałoby z takiego (nietypowego) miejsca na spacer. Wystarczy zastosować drewniane kładki zamiast kostki brukowej i ochota na spacer wśród mieszkańców w tym miejscu wzrośnie - a jak podświetlić to ciekawie to tym bardziej ludzie chętnie tam będą przychodzić.”

„Myślę, że jedyną zmianą, którą bym wprowadziła jest dodanie wyniesionej ścieżki (np. drewnianej jak w Holy Hill Woodland Park) z oświetleniem (skierowanym w dół, żeby jednak nie przeszkadzać ptakom i nietoperzom) tak, żeby osoby spacerujące po zmroku mogły czuć się bezpiecznie”

„ABSOLUTNIE ZOSTAWIĆ TAM SĄ ŻEREMIA - MOŻNA OBSERWOWAĆ BOBRY, ODPOCZYWAĆ W CISZY Z DALA OD LUDZI. BŁAGAM, ZOSTAWCIE TO W SPOKOJU, JUŻ DOSYĆ DRZEW NAWYCINANO!”

„Żwirowe ścieżki, opis gatunków i typu siedlisk jak najmniejsza ingerencja w przyrodę, warto brać przykłady z Skandynawi”

„Uprzątnąć i dodać śmietniki, plansze przyrodnicze, poza tym raczej bym tam ludzi nie zapraszała. Tablice dla wędkarzy, żeby po swoich połowach sprzątali. Uważam, że to fajny teren z naturalnymi procesami próchnicznymi, wysoką bioróżnorodnością, bogatą awifauną. Jest tam ścieżka dla wędkarzy, robią wystarczająco gnój”.

A to pomysły osób skłaniających się do większej ingerencji:

„To idealne miejsce na pole namiotowe w pobliżu starówki dla wodniaków (i nie tylko). Przez Toruń przepływa Wisłą wielu długodystansowych kajakarzy i nie mają się gdzie zatrzymać. Port Toruń wymaga wniesienia dobytku na jego teren a jego "pole namiotowe", to kilka metrów obskurnego trawnika przy płocie od strony wesołego miasteczka. Nikt tam się nie chce zatrzymywać. Wodniacy płyną dalej nocując na dziko omijając Toruń”.

„Zostawić cienki pas zieleni, a za nim miejsce z dwoma/trzema grillami stacjonarnymi miejscem do grillowania. Jakies ławki stoły, mały plac zabaw z huśtawkami, "kółkiem chomika" ogólnie małym placem zabaw, śmietnikami i miejscami do zapięcia rowerów. Do tego żeby teren był monitorowany i w miarę często doglądamy przez straż miejską.”

„Alejki spacerowe w ciągu dnia z różnorodną roślinnością, ozdobną (odpowiednią do pory roku), wieczorem kolorowo oświetloną oraz świetlne iluminacje (nie same lampy wzdłuż ścieżek), miejsca do selfie. Mógłby to być zakątek do spacerów dla młodych, dla rodzin z

dziećmi i dla starszych, gdzie można odpocząć po pracy i zrelaksować się wśród natury w zadbanej przestrzeni, dobrze oświetlonej a jednocześnie przytulnej”.

„Przenieść tam skatepark i zrobić go większy, ewentualnie boisko do koszykówki bądź cokolwiek związane ze sportem bądź spędzaniem czasu na dworze”

„Obecnie teren ten jest wykorzystywany przez nastolatków do nielegalnego spożycia alkoholu i energetyków. Ciekawym rozwiązaniem byłoby zaaranżowanie miejsca do imprez plenerowych - studenckich. Wydzielić i ogrodzić teren w lesie, na którym można by robić w sezonie spotkania. Zadbać o odpowiednie oświetlenie, poprawić nawierzchnię i zadbać o bezpieczeństwo”.

„Stworzenie w tej przestrzeni "Naturalnego Parku Bulwar" z poszerzonymi istniejącymi ścieżkami, małą naturalną architekturą komponującą się z miejscem np. ławki z pni drzew, wzdłuż wytyczonych ścieżek stworzenie ścieżki dydaktycznej, a w miejscu cyplów nad Wisłą (miejsca spotkań plenerowych) postawienie koszy na śmieci z tabliczkami "Baw się dobrze i sprzątnij po sobie". Ważne jest podniesienie czystości tego terenu, ale też "zareklamowanie" go jako miejsca rekreacji. Wyeksponowanie miejsc na ognisko. Przed wejściem tablica informacyjna o tym terenie i przebiegu ścieżki.

„Coś w stylu „Laba” tylko że w stylu ogrodu zimowego”.

Wielokrotnie, nie tylko w odpowiedziach na to pytanie, pojawiał się pomysł połączenia Bulwaru Filadelfijskiego z Parkiem Bydgoskim, a tym samym historycznym Bydgoskim Przedmieściem. Przytaczamy tu wypowiedzi respondentów na ten temat:

„Super pytanie! Ścieżka rowerowa do Parku Miejskiego na Bydgoskim Przedmieściu z kładką nad Portem Zimowym, ta ścieżka rowerowa była by epicka dla torunian! To tak jak z trasami rowerowymi na Barbarkę, które są cały czas zapełnione”.

„Drogę do parku na Bydgoskie”

„Ścieżki piesze/rowerowe nad brzegiem Wisły (z perspektywą połączenia takimi ścieżkami Parku z Bulwarem).”

Podsumowanie wyników ankiety

Liczba osób, które wypełniły ankietę, a także liczba i długość swobodnych wypowiedzi na temat Bulwaru, jego wad, zalet i sposobów zagospodarowania pokazuje, że obszar zachodniej części Bulwaru Filadelfijskiego jest dla mieszkańców Torunia niezwykle ważny. Ważna też była możliwość wypowiedzenia się na ten temat. Wpływ na to pewnie miały kontrowersje wokół sposobu zagospodarowania części wschodniej. Aktualne konsultacje pozwolą, miejmy nadzieję, uniknąć konfliktów i doprowadzić do takiego zagospodarowania tego terenu, który będzie w pełni zaakceptowany przez mieszkańców.

Wypowiedzi zebrane w ankiecie prowadzą do wstępnych konkluzji. Ujmiemy je w punktach.

1. Zachodni teren Bulwaru w obecnym kształcie jest przede wszystkim miejscem pasywnej rozrywki – spacerowania lub siedzenia. Niewykorzystywane bądź niedostatecznie wykorzystywane są znajdujące się tam elementy infrastruktury sportowej (skate-park, siłownia, boisko) oraz plac zabaw. Jest to w dużym stopniu wynikiem ich nieatrakcyjnej formy (plac zabaw) lub niewłaściwej konstrukcji (skate-park) czy zaniedbania (teren wokół stołu do ping-ponga). Swobodne wypowiedzi

respondentów wskazują jednak na potrzebę aktywnego spędzania czasu na Bulwarze, w tym w sposób wykorzystujący charakter tego miejsca (liczne możliwe sporty wodne).

2. Jedynymi faktycznie wykorzystywanymi i cieszącymi się ogromną popularnością miejscami są komercyjne punkty rozrywki: Klub Laba oraz Projekt Bulvar. Miejsca te cieszą się dużą popularnością przede wszystkim wśród młodych użytkowników i są tymi elementami, które – według respondentów - w największym stopniu powinny zostać utrzymane.

3. Większość respondentów opowiedziała się za możliwością spożywania alkoholu na Bulwarze – albo na całym jego terenie albo w wyznaczonych miejscach.

4. Obecny stan zachodniej części Bulwaru budzi mieszane emocje, głównie mało pobudzające (relaks, nuda). Spontaniczne wypowiedzi respondentów wskazywały głównie na emocje negatywne (nudę). Niemniej respondenci widzą w Bulwarze potencjał stania się miejscem bardziej angażującym, oczekując, że miejsce to nie będzie atrakcyjne jedynie w sezonie letnim i w czasie organizowanych tam festynów ale przez cały rok. Zwracano jednak też uwagę na konieczność rezygnacji z „jarmarcznego” charakteru oferowanych tam obecnie rozrywek (wesołe miasteczko i jego muzyka będące częścią Projektu Bulvar).

5. Respondenci oczekują, że na Bulwarze pojawi się więcej miejsc do siedzenia, w tym leżaki, hamaki, a także miejsc do spędzania czasu w grupie (stoły piknikowe, miejsca umożliwiające ustawienia dospelczne), więcej koszy na śmieci, lepsze oświetlenie oraz toalety z prawdziwego zdarzenia. Nade wszystko respondenci oczekują większej liczby drzew i możliwości zacienienia tego obszaru, który w lecie zamienia się w patelnię.

6. Respondenci oczekują stałych punktów gastronomicznych lub przynajmniej przenośnych foodtracków, miejsc do grillowania i organizowania pikników. Problem możliwości jedzenia i picia na Bulwarze był podnoszony bardzo często.

8. Respondenci oczekują, że zachodnia część Bulwaru nie będzie kopią części wschodniej, że będzie mieć bardziej naturalny i urozmaicony charakter, że będzie w większym stopniu spełniała potrzeby młodych użytkowników. Podano wiele przykładów atrakcyjnego zagospodarowania nabrzeży w innych miastach (Warszawa, Olsztyn, Wrocław, Kraków). W ankiecie wypowiedziało się wiele osób młodych – w ich wypowiedziach przewijał się wątek braku atrakcyjnych miejsc dla młodych w mieście oraz wyraźna potrzeba aranżacji takiego miejsca właśnie w zachodniej części Bulwaru.

9. W otwartych wypowiedziach zwracano uwagę na słabe skomunikowanie Bulwaru (dostęp tylko pieszy), jego „niewidoczność” od strony wschodniej, a także brak komunikacji z Parkiem Bydgoskim i Bydgoskim Przedmieściem. Proponowano zorganizowanie ścieżki rowerowej łączącej Bulwar z Parkiem Bydgoskim. Proponowano też zorganizowanie weekendowej komunikacji miejskiej.

10. Bulwar powinien być miejscem bezpiecznym niezależnie od pory roku i dnia. Zwracano uwagę na konieczność regularnego sprzątnięcia śmieci, usunięcia chaszczy przy schodkach, obecność straży miejskiej, a także uregulowania wjazdu samochodów na teren koło przystani/skate-parku/klubu Laba. Zaproponowano zainstalowanie szlabanu przy wjeździe od ulicy Popiełuszki.

11. Zwracano uwagę na to, że Bulwar powinien mieć charakter reprezentacyjnej przestrzeni miejskiej, dlatego o jego ostateczny kształt powinni zdecydować profesjonalni projektanci.

Część II. BADANIA TERENOWE

Badania z wykorzystaniem metod psychologii środowiskowej zostały przeprowadzone przez studentów psychologii 4 roku w ramach ćwiczeń z zakresu metod badań środowiskowych. Szesnaścioro studentów podzielonych na pięć zespołów badawczych prowadziło na terenie zachodniej części Bulwaru Filadelfijskiego w kwietniu i maju 2025 badania zachowań i odczuć znajdujących się tam osób. Zastosowane metody to: (1) obserwacja zachowań osób na Bulwarze (liczba osób, miejsca przebywania, rodzaj wykonywanych aktywności); (2) transect walk – spacer z wybranymi osobami zróżnicowanymi pod względem płci i wieku wybraną z góry trasą – zbieranie opinii o wyróżnionych na trasie miejscach, (3) metoda foto-story – spacer z wybranymi osobami zróżnicowanymi pod względem płci i wieku po trasie wybranej przez osobę badaną – wskazywanie przez nią miejsc lubianych i nienubianych, uzasadnianie opinii – badany fotografuje wybrane znaczące miejsca; (4) analiza śladów – analiza terenu pod kątem pozostawionych śladów jego użytkowania; (5) ankieta z pytaniami ilościowymi i jakościowymi (wyniki tej ankiety, w zastosowaniu do większej próby mieszkańców Torunia były omówione w pierwszej części raportu). Wyniki uzyskane metodami 1-4 zostały naniesione na mapy terenu w programie QGIS 3.14.16.

II.1. Obserwacja zachowań (autorzy badania: Aleksandra Kowalska, Paulina Tereda, Wiktoria Zamczyk, Paulina Żuchniewska-Nadolska)

Obserwację prowadzono dwukrotnie w dzień świąteczny (1 maja, około godziny 11.00 i 18.00) oraz również dwukrotnie w dzień powszedni 6 maja (około godziny 11.00 i 18.00). Obserwacją były objęte obszary: (1) schodki, (2) chodnik przy schodkach, (3) chodnik w stronę budynku AZS, (4) plac zabaw, (5) siłownia zewnętrzna, (6) boisko, (7) LABA, (8) Projekt Bulvar, (9) skate-park. Zastosowano arkusz obserwacyjny, notując płeć obecnych osób, wiek (dorosły, dziecko), rodzaj czynności (stanie, siedzenie, przechodzenie) w każdym z tych punktów obserwacyjnych, a także czy czynność wykonywana jest samotnie czy w grupie. Notowano czynności konieczne oraz opcjonalne (wykonywane w celu rekreacji). Wyniki liczbowe pokazuje tabela:

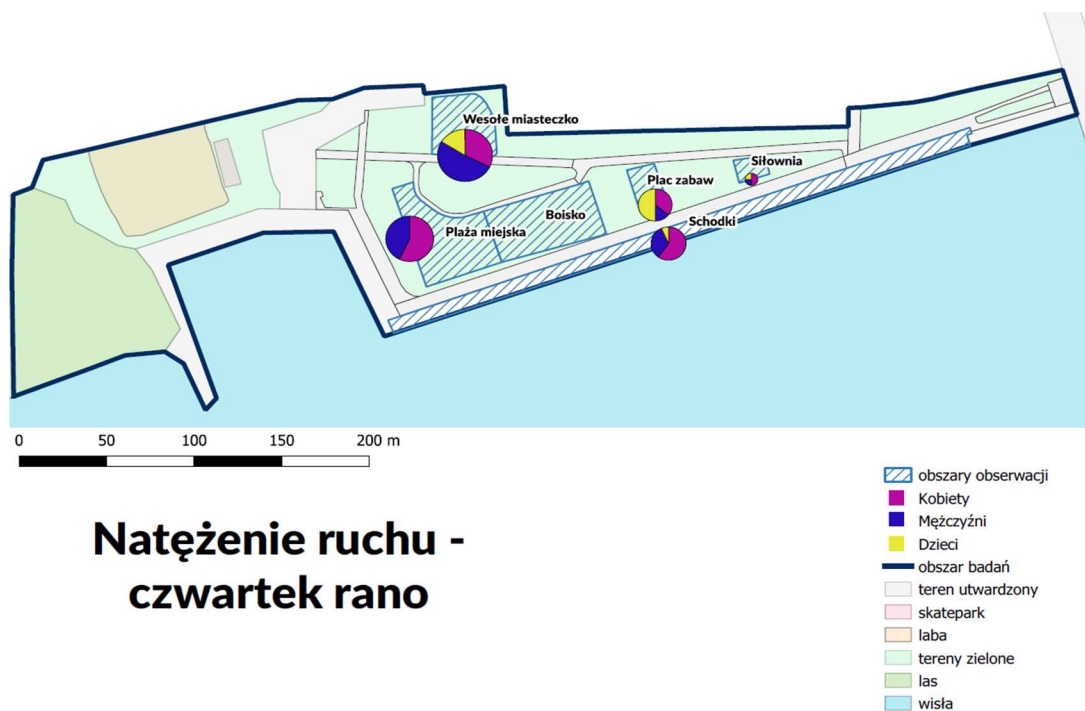
Tabela 2.1. Zestawienie wyników obserwacji zachowań na Bulwarze Filadelfijskim (część zachodnia) 1 maja i 6 maja 2025 – liczba osób przebywających w poszczególnych miejscach.

	1 maja		6 maja	
	11.00	18.00	11.00	18.00
Schodki	15	28		33
Chodnik przy schodkach	45	69	14	63
Chodnik w stronę budynku AZS	54	100	6	34
Laba	4	45		
Skate park	0	0	0	0
Wesołe miasteczko	37	45		3
Projekt Bulvar	28	67		11
Boisko	0	9		24
Plac zabaw	14	35	2	2
Siłownia zewnętrzna	4	10		3
Liczba osób	137	408	22	173

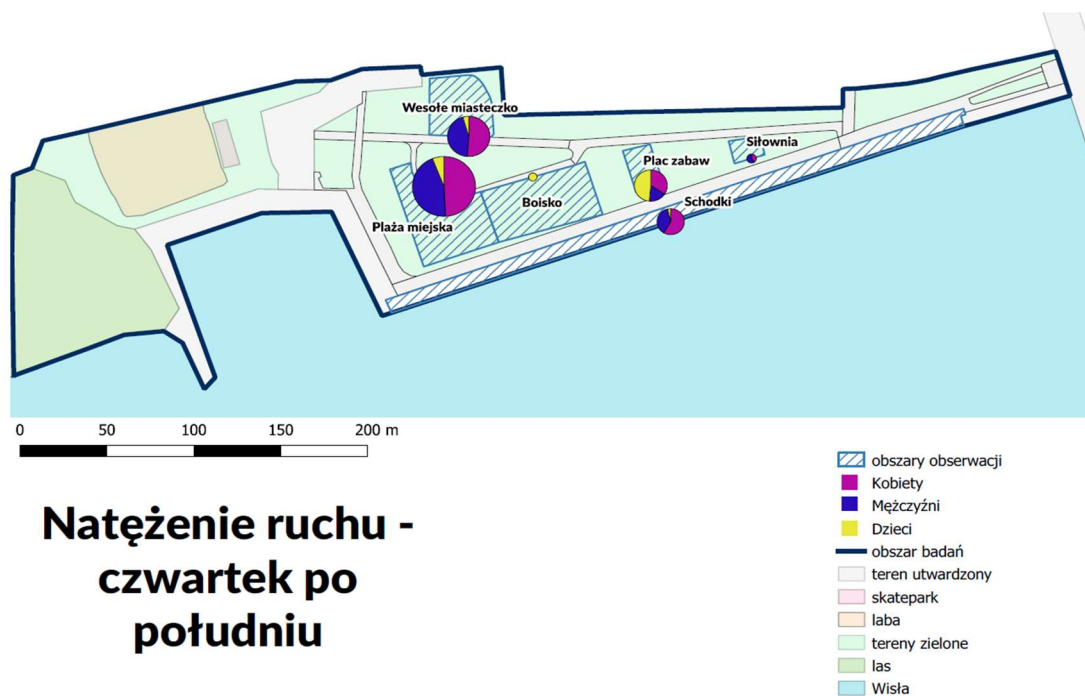
Nie jest zaskakujące, że Bulwar częściej odwiedzany był po południu niż przed południem oraz w okresie świątecznym (1 maja) niż w dzień powszedni. W dniu świątecznym najpopularniejszymi miejscami był Projekt Bulvar, sąsiednie wesołe miasteczko oraz food trucki, a także klub Laba. Chodnik prowadzący do wesołego miasteczka był bardziej użytkowany niż chodnik biegnący wzdłuż wybrzeża. Wesołe miasteczko i food trucki były bardziej popularne w godzinach przedpołudniowych, Projekt Bulvar – oferujący drinki – po południu.

Graficzne zestawienie proporcji płci oraz liczebności w poszczególnych punktach obserwacyjnych w czterech okresach obserwacji zawierają przygotowane mapy (mapy nie uwzględniają obserwacji w Klubie Laba)

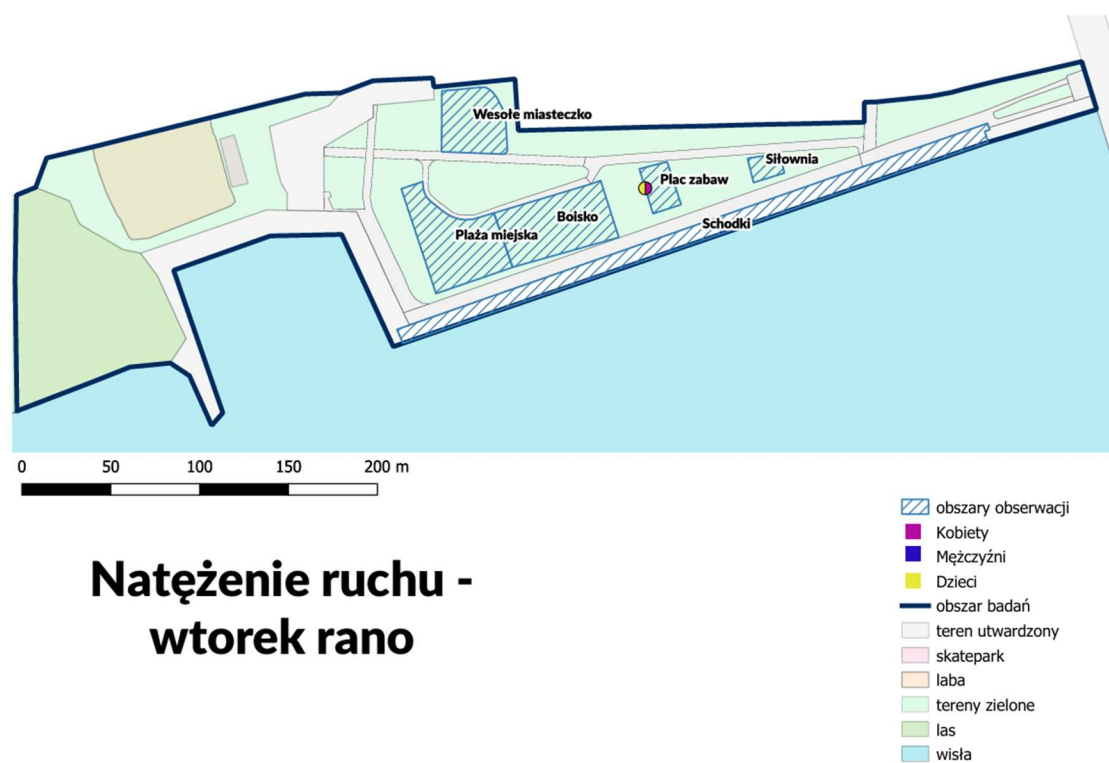
Rycina 2.1. Natężenie ruchu w punktach obserwacyjnych 1 maja (czwartek) rano (godzina 11.00)

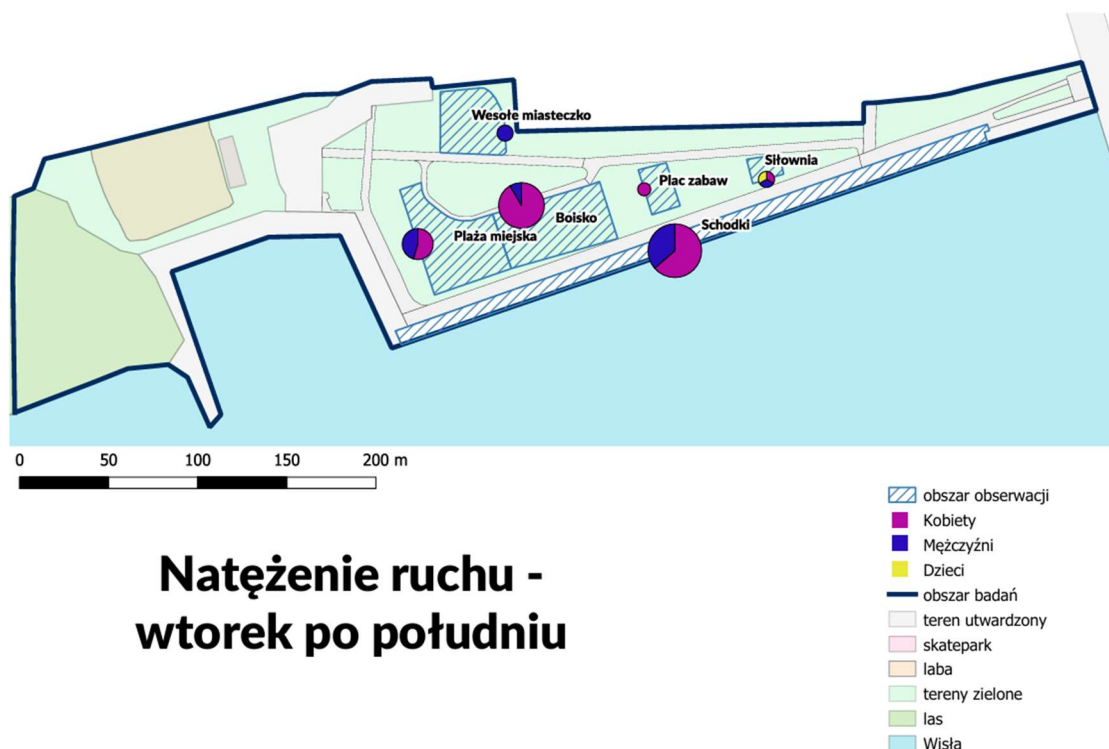
Rycina 2.2. Natężenie ruchu w punktach obserwacyjnych 1 maja po południu (godzina 18.00)

Rycina 2.3. Natężenie ruchu w punktach obserwacyjnych 6 maja (wtorek) rano (godzina 11.00)

Rycina 2. 4. Natężenie ruchu w punktach obserwacyjnych 6 maja (wtorek) po południu (godzina 18.00)

Jednym z kryteriów oceny bezpieczeństwa przestrzeni publicznej jest obecność w niej kobiet oraz dzieci. Sądząc po wynikach obserwacji, proporcje płci na Bulwarze są wyrównane, a w niektórych miejscach obserwujemy wręcz więcej kobiet (na przykład na schodkach na nabrzeżu, na plaży Projektu Bulwar). Wygląda zatem, że przynajmniej w czasie prowadzenia obserwacji Bulwar Filadelfijski traktowany był jako miejsce bezpieczne.

Zaobserwowano niewielką liczbę dzieci – były one obecne jedynie w dzień świąteczny – przed południem w wesołym miasteczku oraz na placu zabaw, po południu głównie na placu zabaw.

Obserwacja prowadzona w Klubie LABA

Klub Laba został otwarty 25 kwietnia. Studenci przeprowadzili oddzielną obserwację w godzinach wieczornych z otwarcia Laby. Poniżej prezentujemy fragment z ich raportu na ten temat:

Przeprowadzono także obserwacje na terenie obiektu LABA - klubu towarzyskiego znajdującego się na terenie Bulwaru. Obserwacje przeprowadzono 25 kwietnia, w dzień otwarcia sezonu w LABIE. W dzień powszedni w miejscu spotkań towarzyskich o nazwie LABA - przystań towarzyska zaobserwowano bardzo dużą ilość osób. W większości były to osoby młode - w wieku nastoletnim, bądź dwudziestoparoletnim. Obserwacja była bardzo utrudniona. Danego wieczoru w LABIE była bardzo duża liczba osób, przypuszczalnie kilkaset. Z tego powodu rzetelna obserwacja była trudna do przeprowadzenia. Mimo to danego dnia udało się zaobserwować duże zainteresowanie LABĄ jako miejscem do spotkania się, tańczenia, rozmowy oraz picia alkoholu w miejscu do tego przeznaczonym głównie wśród młodych osób. Przed samym wejściem do baru ciągnęła się ogromna kolejka. W środku ok. godziny 22 było przypuszczalnie kilkaset osób na samym terenie LABY. W środku wiele osób stało w kolejce po alkohol w jednym z 3 barów. Większość osób stała w grupach złożonych z

kilku osób, bądź w parach i rozmawiało. Wiele osób siedziało także na leżakach, krzesłach bądź innych miejscach przeznaczonych do siedzenia. Najczęściej w grupach, rzadko były to pojedyncze jednostki. Duża grupa osób znajdowała się w namiocie przeznaczonym do słuchania muzyki oraz tańczenia w nim. Większość osób w LABIE zachowywała się w sposób kulturalny, można było zauważyć, że większość osób dobrze się bawi. Jednak w LABIE zdarzały się także zachowania agresywne zauważalne wśród ludzi, którzy czekali w kolejce do toalety. Były to nerwowe, złośliwe komentarze na temat innych ludzi czekających w kolejce. Zaobserwowany był także brak kultury oraz brak płynności kolejki do toalet. Wiele osób próbowało także ominąć kolejkę w celu udania się do miejsca nieprzeznaczonego do załatwiania swoich potrzeb fizjologicznych.

Wnioskując z danych z obserwacji dnia 25 kwietnia 2025 r. LABA cieszy się dużym zainteresowaniem wśród młodych osób. W mieście Toruń znajduje się mało miejsc, gdzie młodzież oraz młodzi dorośli mogą się integrować, więc duża frekwencja po blisko półrocznej przerwie od funkcjonowania LABY jest adekwatna.

II.2. Analiza pozostawionych śladów (autorzy badania: Wojciech Adamczewski i Maciej Supruniuk)

Analiza śladów pozostawionych przez ludzi w miejscach, w których przebywają, jest uznaną metodą badań środowiskowych i ma wiele zalet w porównaniu z innymi metodami takimi jak obserwacja zachowań (z konieczności fragmentaryczna, ograniczona do wybranych tylko momentów czasowych, dla niektórych okresów czy miejsc niedostępna), czy też słowne wypowiedzi respondentów. Pozostawione ślady mogą z jednej strony świadczyć o tym, jakie zachowania i przez jakich użytkowników były w danych miejscach realizowane, z drugiej strony mówią coś o miejscach, w jakich te zachowania zachodzą. Ślady pozwalają wnioskować czy miejsce wykorzystywane jest zgodnie ze swoim przeznaczeniem, a także czy w ogóle jest wykorzystywane. Ślady mogą świadczyć o różnie ocenianych zachowaniach, pozytywnych lub negatywnych, każdorazowo jednak sygnalizują, że w danym miejscu zaszło jakieś zachowanie, które ów ślad pozostawiło.

Ślady można klasyfikować w różny sposób. Uznany sposób jest klasyfikacja Zeisela (2006), wyróżniająca : (1) Uboczne skutki zachowań: erozje/ nagromadzenia, pozostałości/ odpady, Brakujące ślady; (2) Adaptacje: usprawnienia/dodatki, separacje, połączenia; (3) Autoprezentacje: personalizacje, identyfikacje, oznaki przynależności do grupy; oraz (4) Komunikaty publiczne: oficjalne, nieoficjalne, niezgodne z prawem.

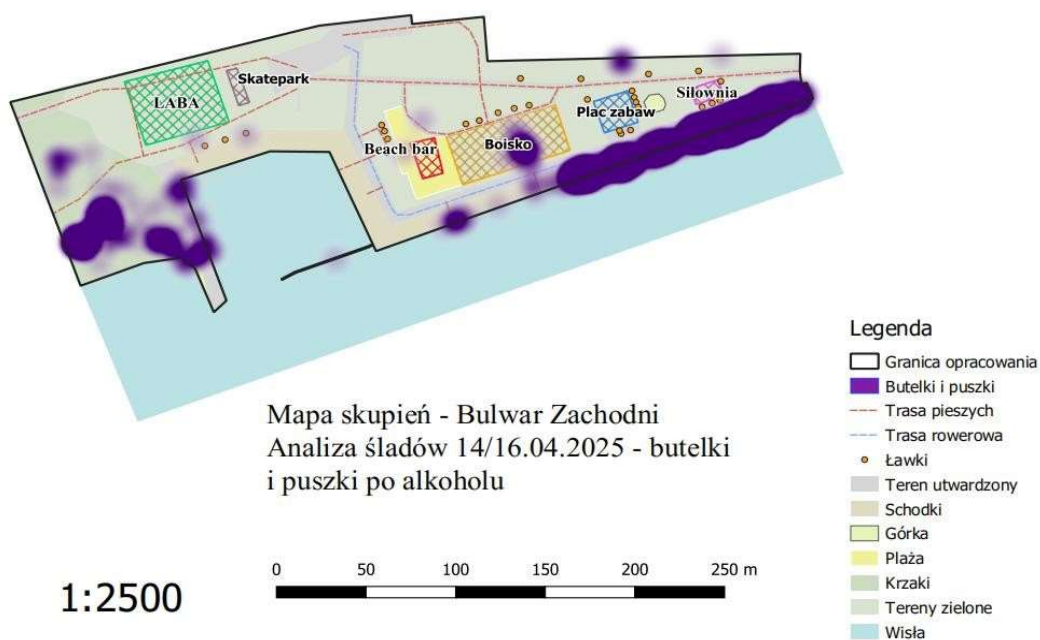
Analizę śladów pozostawionych na Bulwarze Filadelfijskim przeprowadzili studenci psychologii 14 i 16 kwietnia 2025, oraz w trakcie majówki 3 maja 2025. Wyniki z 14 i 16 kwietnia, ze względu na brak różnic przedstawiono łącznie. Podobnie jak w przypadku obserwacji, wyniki zostały naniesione na mapy przygotowane z użyciem programu QGIS 3.14.16. Uwzględniono ślady z kategorii „uboczne skutki zachowań” oraz „autoprezentacje”.

W pierwszej kategorii znalazły się: (1) butelki i puszki po alkoholu, (2) odpady (papierki po przekąskach, chusteczki higieniczne, butelki i puszki po napojach bezalkoholowych, torebki foliowe, kartki z zeszytu, torebeczki strunowe czy resztki po jedzeniu; (3) odpady tytoniowe (niedopałki papierosowe); (4) ubrania i tekstylia. Osobne kategorie dotyczyły śladów zużycia (np. wydeptane ścieżki lub miejsca oraz ślady wandalizmu), a także braki śladów, świadczące o braku użytkowania danego terenu. W kategorii trzeciej (autoprezentacje) zanalizowano rozmieszczenie personalizacji (grafitti, wlepki i inne napisy).

II.2.1. Butelki i puszki po alkoholu

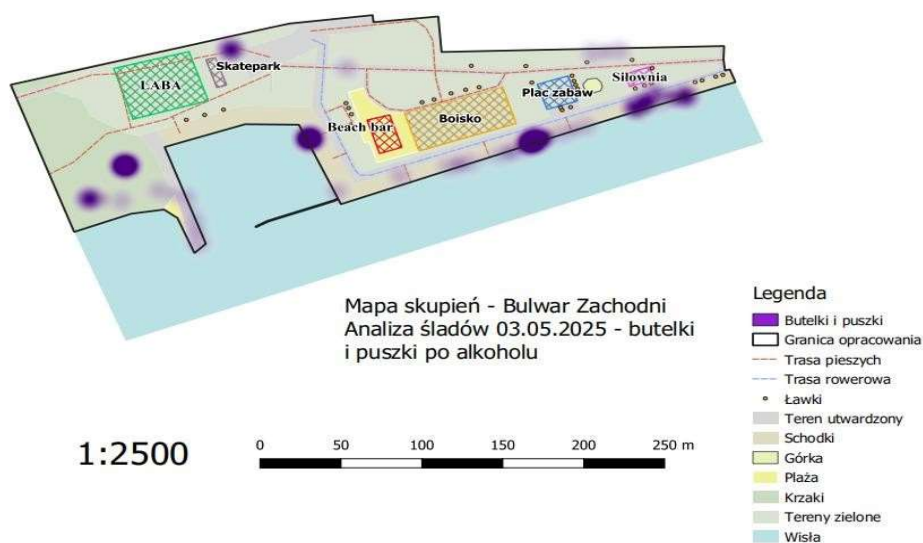
Nagromadzenie butelek i puszek po alkoholu przedstawia Ryc. 2.5. Ślady te są jednoznacznymi wskazówkami, gdzie znajdują się miejsca spotkań preferowane przez młodzież. Są to schodki przy Bulwarze - co ciekawe, preferowane były części schodów bliżej mostu Piłsudskiego niż przystani - boisko, cypel przy przystani oraz las. Puszki i butelki znalazły się w zaroślach rosnących przy schodach. Rozmieszczenie śladów jest wskazówką w jakich miejscach należy ustawić kosze na śmieci (być może wręcz pojemniki na tego typu odpady) i (ewentualnie) tablice informujące o konieczności posprzątania po sobie. Jest to też kolejny sygnał, że zarośla przy schodach należy usunąć.

Rycina 2. 5. Rozmieszczenie butelek oraz puszek po alkoholu w połowie kwietnia 2025.

Warte odnotowania jest że pod koniec majówki (3 maja) śladów było znacznie mniej – służby porządkowe usunęły większość butelek i puszek, choć ich rozłożenie przestrzenne pozostało podobne (Ryc. 2.6.). Więcej niż poprzednio śladów zaobserwowano natomiast przy skateparku i przystani.

Rycina 2.6. Rozmieszczenie butelek oraz puszek po alkoholu 3 maja 2025.

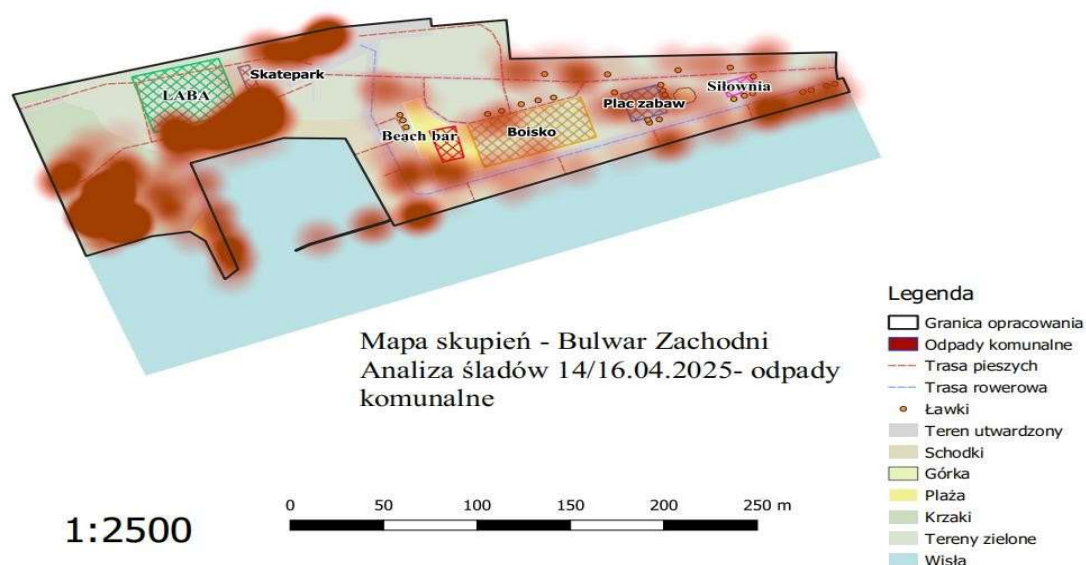
II.2.2. Odpady

Odpady to potocznie nazywane „śmieci” wszelkiego rodzaju, głównie po spożywanych posiłkach i napojach (bezalkoholowych) – papierki, woreczki plastikowe, plastikowe butelki i puszki po napojach bezalkoholowych, resztki jedzenia itp.). Jak widać, najwięcej tego rodzaju śladów w połowie kwietnia znajdowało się w lesku, na cyplu koło przystani, przy dojściu do przystani (przy stojących tam ławkach), oraz na parkingu przy budynku AZS, przy wejściu na teren Bulwaru od strony skate-parku. Odpady były też obecne w sporych ilościach na schodkach w części bliskiej mostu Piłsudskiego oraz przy wejściu na moło, a także na placu zabaw i na terenie plaży - Projektu Bulwar. Ogólnie jednak tego typu odpady obserwowano na terenie całego Bulwaru (Ryc. 2.7).

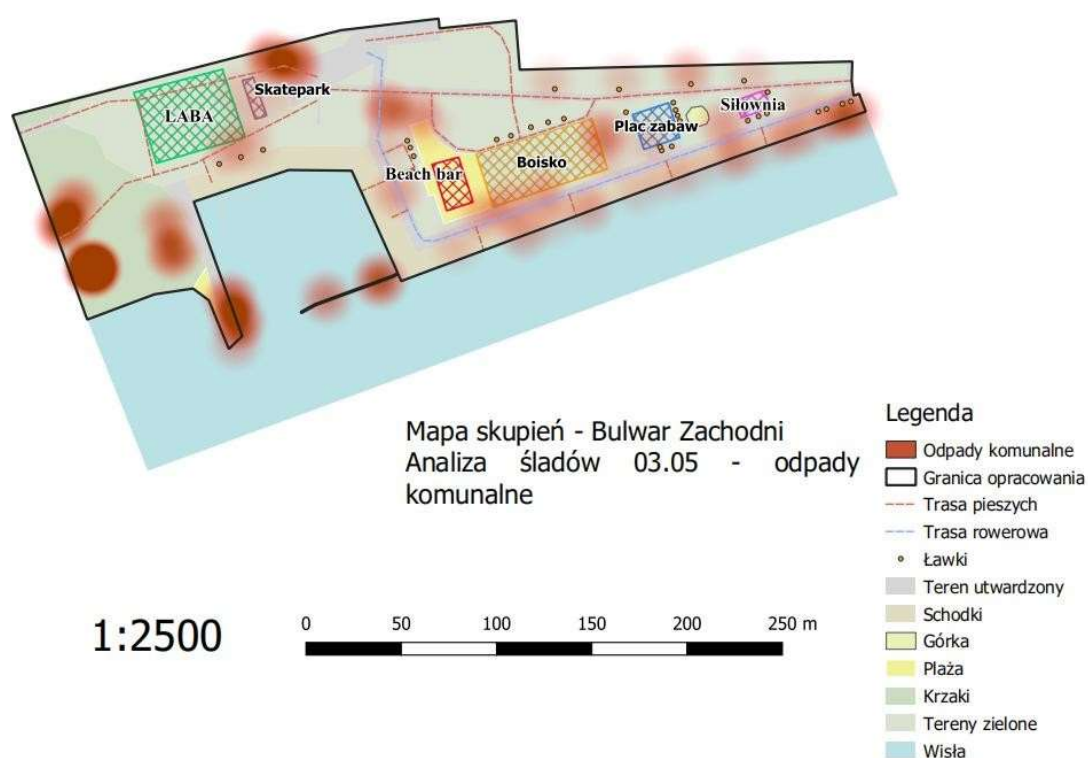
Podobnie jak w przypadku butelek i puszek po alkoholu, 3 maja odpadów było mniej (służby porządkowe posprzątały po majówce) ale ich rozmieszczenie było podobne - szczególnie dużo znajdowało się w lesie, na cyplu przystani oraz na parkingu przy budynku AZS (Ryc. 2.8).

Dane z obserwacji śladów jednoznacznie wskazują na potrzebę zwiększenia liczby śmietników w różnych częściach Bulwaru.

Ryc. 2.7. Rozmieszczenie odpadów w dniach 14 i 16 kwietnia.

Rycina 2.8. Rozmieszczenie odpadów 3 maja

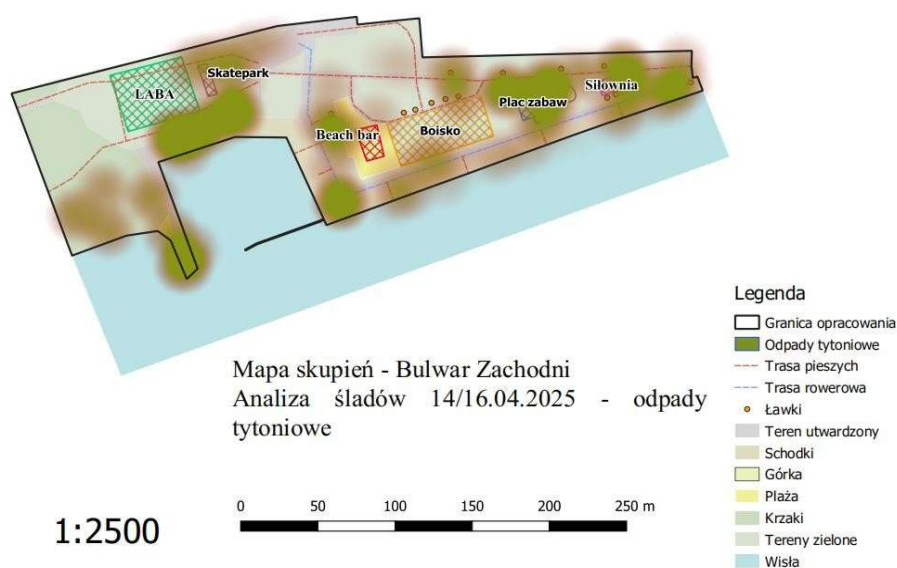

II.2.3. Odpady tytoniowe

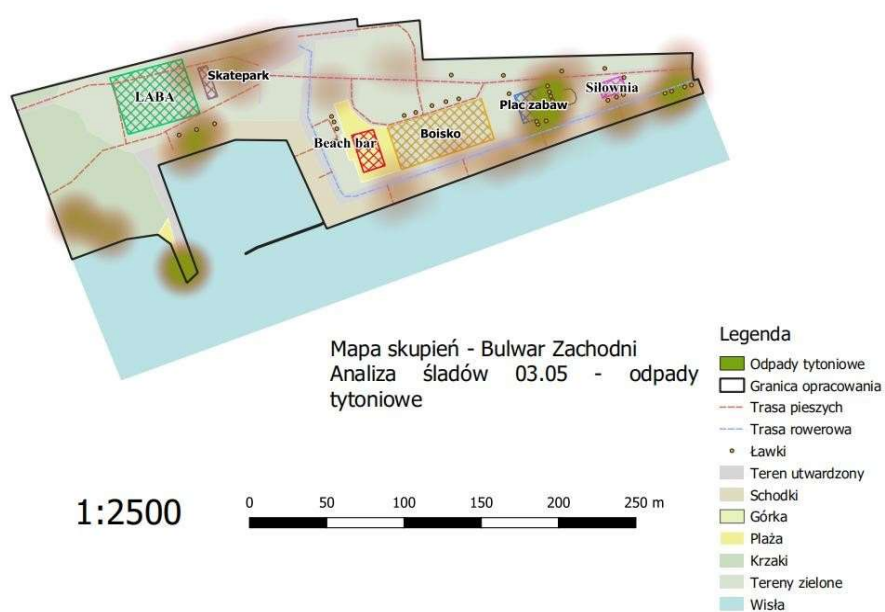
Pety i niedopałki papierosów występowały na obszarze całego bulwaru zachodniego, jednak największe skupiska były nieopodal miejsc, na których można usiąść (ławki, schodki, cypel). Nawet przy siłowni czy placu zabaw można zaobserwować duże ilości odpadów tytoniowych (ryc. 2.9 i 2.10). Ponownie jest to sygnał gdzie należy umieścić odpowiednie pojemniki na śmieci tego typu.

3 maja ilość odpadów tytoniowych zmniejszyła się, ale nie zmieniły się obszary występowania.

Rycina 2.9. Rozmieszczenie odpadów tytoniowych w połowie kwietnia 2025.

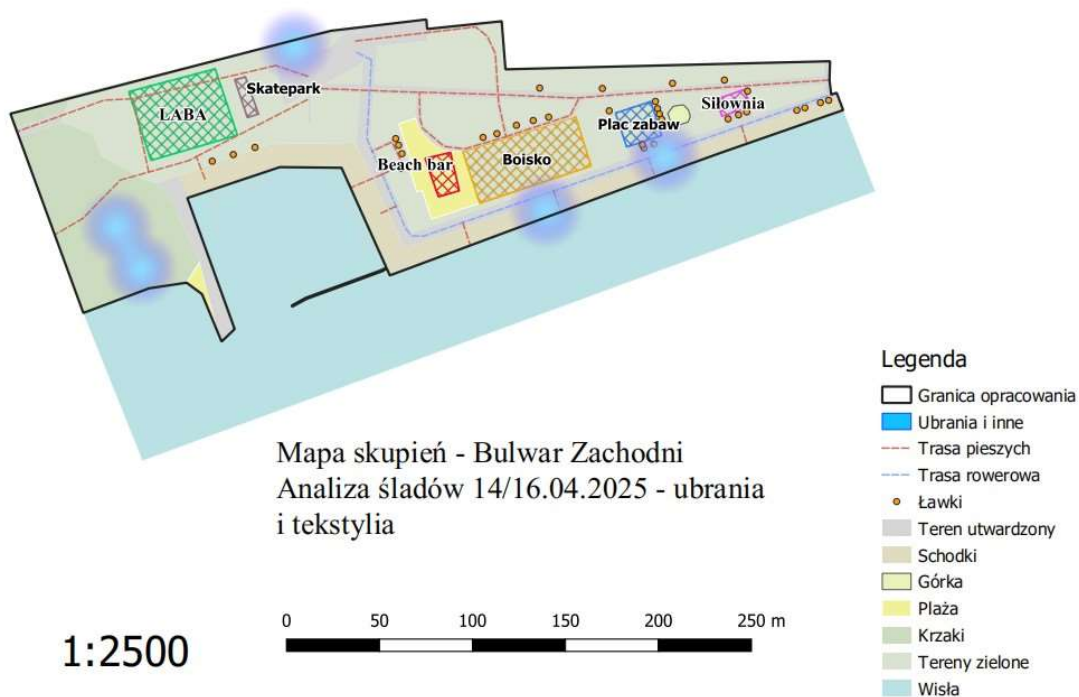
Rycina 2.10. Rozmieszczenie odpadów tytoniowych 3 maja 2025

II.2.4. Ubrania i tekstylia

Na terenie Bulwaru obserwatorzy zauważyli wiele porzuconych ubrań (szaliki, czapki). Obszary, na których owe ślady można znaleźć to schodki, trawnik przy parkingu obok AZS oraz teren zalesiony (ryc.2.11).

Rycina 2.11. Rozmieszczenie porzuconych ubrań na terenie Bulwaru

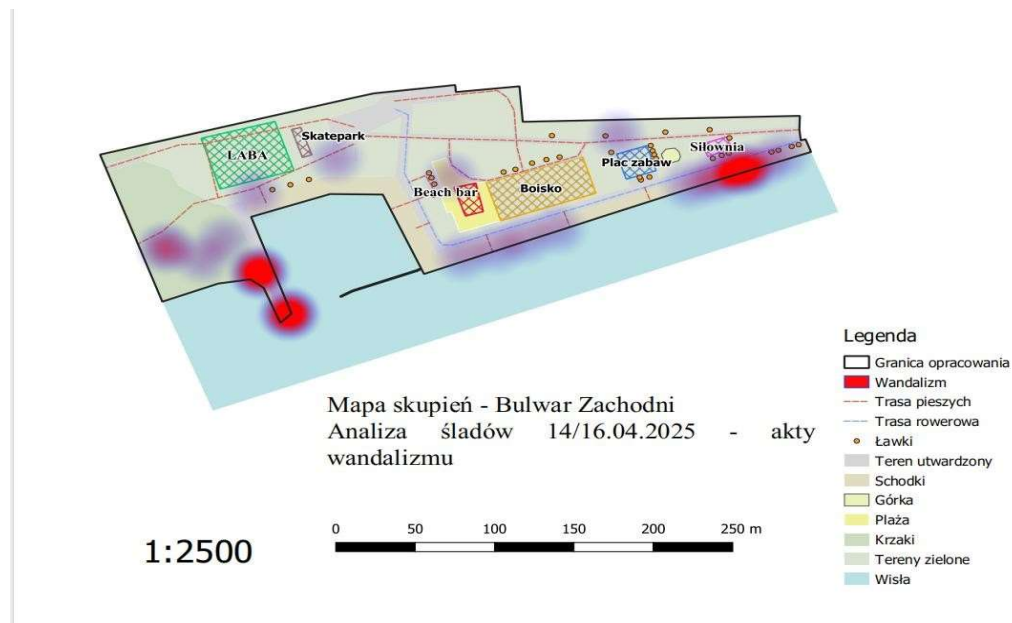
II.2.5. Akty wandalizmu

Akty wandalizmu można było zaobserwować głównie na schodach nadwiślanych i ich okolicach oraz na cyplu nieopodal plaży i terenu zalesionego. Miały one postać przede wszystkim rozbitych butelek po alkoholu, poza jednym przypadkiem - przewrócona ławka przy chodniku na wysokości placu zabaw (taki stan rzeczy trwał przez kilka dni) (Rycina 2.12)

Rycina 2.12. Zaobserwowane ślady wandalizmu na Bulwarze Filadelfijskim w kwietniu 2025

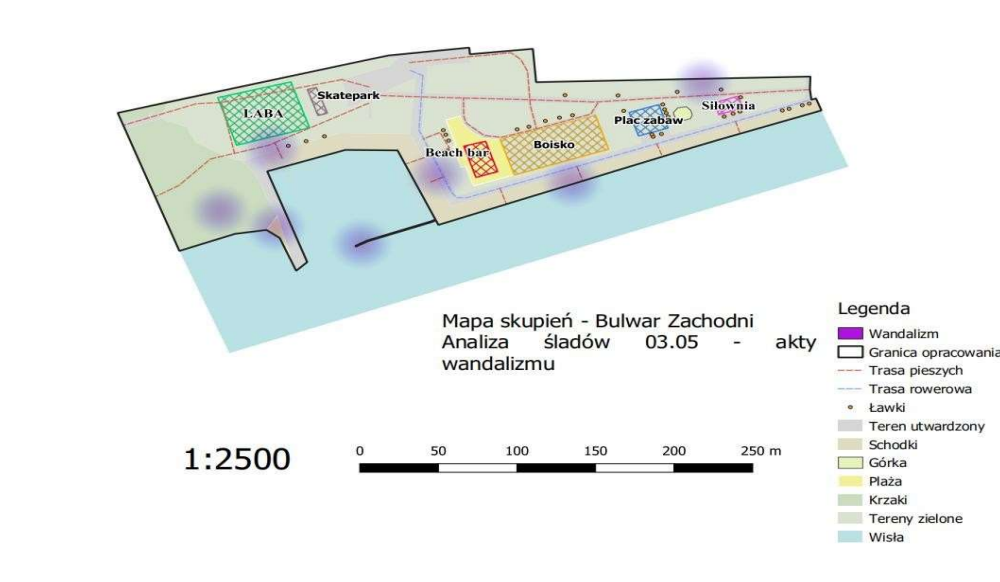

Rycina 2.13. Rozmieszczenie aktów wandalizmu na terenie Bulwaru (połowa kwietnia 2025)

Trzeciego maja akty wandalizmu występowały w tych samych miejscach, jednak było ich zdecydowanie mniej w porównaniu do poprzednich obserwacji. Ławka została naprawiona, a szkło w dużej mierze posprzątane (ryc. 2.14).

Rycina 2.14. Akty wandalizmu obserwowane 3 maja 2025

II.2.6. Wydeptane ścieżki i ślady użytkowania

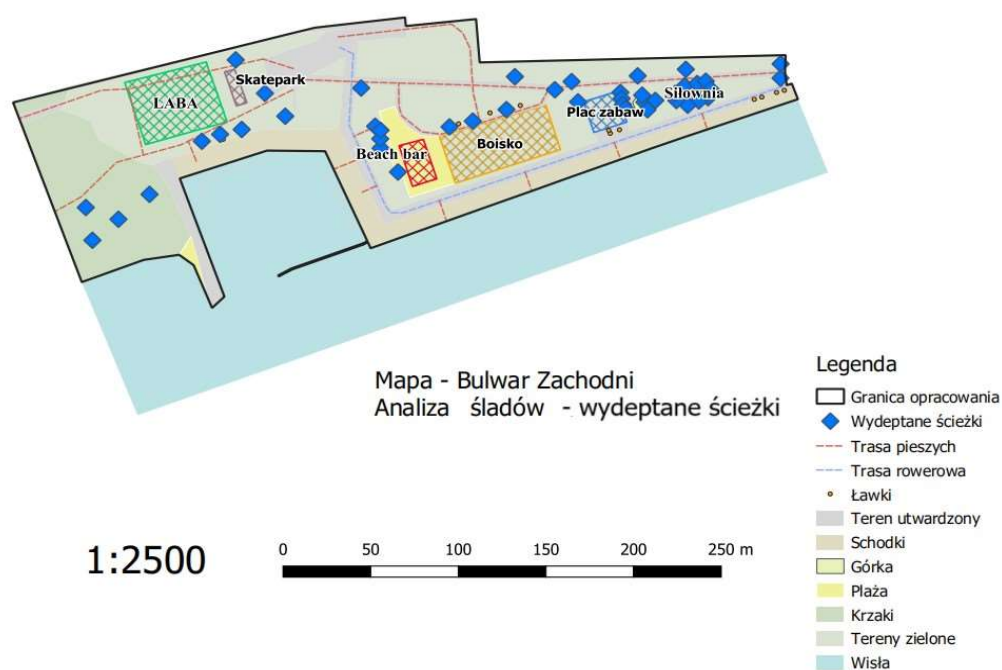
Erozje to efekty długotrwałego użytkowania jakiegoś terenu, na przykład wydeptana ścieżka prowadząca przez trawnik, miejsca częstego przebywania ludzi pozostawiające wydeptany obszar, pozbawiony naturalnej trawy lub tworzący zagłębienia. Będące wynikiem zachowań ludzi erozje są wskaźnikiem tego jak często i w jaki sposób wykorzystywany jest dany obszar. Uzyskane z obserwacji śladów dane, co ciekawe, pozostają w pewnej sprzeczności do danych uzyskanych z werbalnych

deklaracji ludzi odnotowanych w ankiecie. O ile bowiem respondenci ankiety twierdzili, że niemal nigdy nie korzystają z siłowni na placu, o tyle wydeptana trawa wokół przyrządów znajdujących się w siłowni wskazuje, że miejsce to jest dość intensywnie użytkowane (rycina 2.15). To samo dotyczy placu zabaw. Jeden z respondentów ankiety skarżył się wręcz, że względu na wydeptane zagłębienia wokół stołu do ping ponga, gra jest niemożliwa.

Rycina 2.15. Ślady użytkowania terenu siłowni i placu zabaw.

Rycina 2.16. Wydeptane tereny zielone – ślady użytkowania Bulwaru Filadelfijskiego

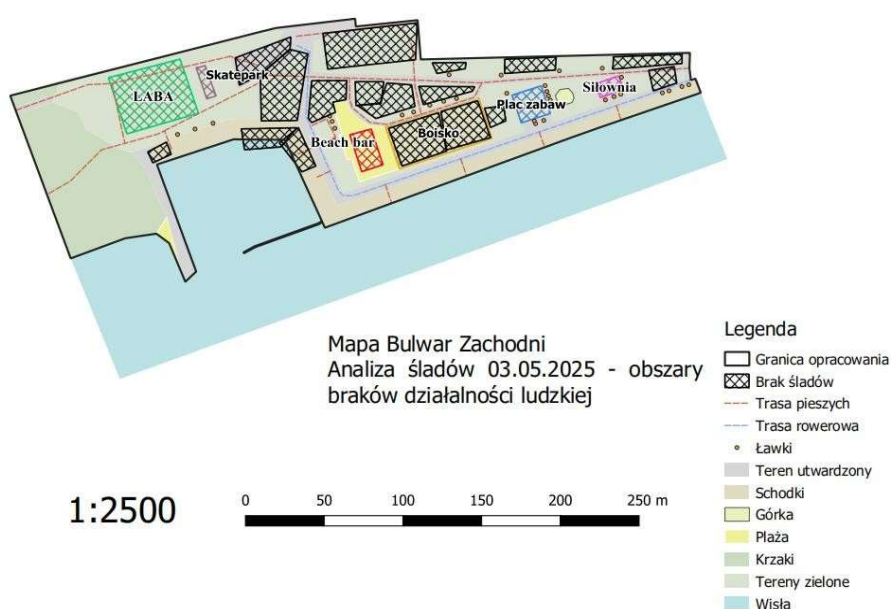

Główne miejsca, w których były widoczne użytkowania to ławeczki z wydeptaną trawą pod nimi. Analogiczna sytuacja jest widoczna na terenie siłowni oraz placu zabaw. Wydeptane ścieżki zaobserwować można też było na zalesionym terenie oraz skateparku, co świadczy o atrakcyjności tych miejsc pomimo braku miejsc do siedzenia. Sądząc po śladach, siłownia, plac zabaw, skatepark oraz teren zalesiony to miejsca, które muszą cieszyć się znaczną popularnością. Dodajmy do tego omówioną w pierwszej części raportu górkę koło placu zabaw z wydeptaną ścieżką prowadzącą na szczyt (Rycina. I.13). Zdecydowanie wykorzystywane są też ławki.

II.2.7. Obszary bez śladów

Odwrotnością poprzednich jest sytuacja gdy teren mógłby być wykorzystywany przez użytkowników ale z jakiegoś powodu nie jest. Obszary, na których nie znaleziono śladów użytkowania pokazano na Rycinie 2.17.

Rycina 2.17. Obszary, na których nie znaleziono śladów użytkowania (kwiecień 2025).

Ryc. 2.18. Trawniki na Bulwarze z brakiem śladów użytkowania

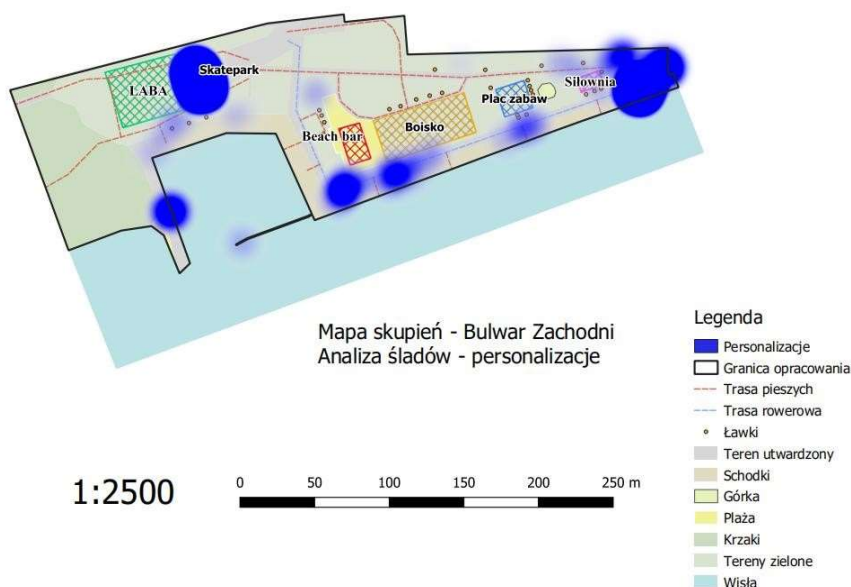
Brak śladów był dostrzegalny głównie na obszarach zielonych (takich jak trawniki) przy przystani wioślarsko-żeglarskiej AZS. Plaża również cechowała się brakiem widocznej działalności ludzkiej,

podobnie jak obszar zielony za boiskiem do niego przylegającym. Trawniki nieopodal mostu także nie wskazywały na obecność człowieka (Ryc. 2.18). Obserwacja ta jest ważna, biorąc pod uwagę, że większość respondentów ankiety omówionej w części pierwszej oczekiwało właśnie możliwości wypoczynku na trawie.

II.2.8. Personalizacje

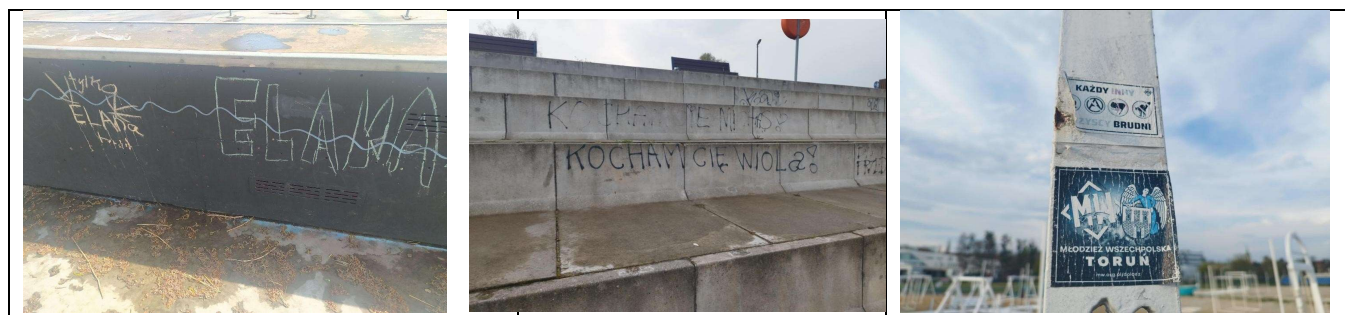
Personalizacje to ślady sygnalizujące przynależność do grupy, oznakowanie terenu lub przekazy informujące o postawach czy emocjach osób pozostawiających ślady. Najczęstszymi formami personalizacji są graffiti oraz wlepki. Ich rozmieszczenie na Bulwarze prezentuje rycina II. 2.19

Rycina 2.19. Rozmieszczenie śladów typu personalizacje na Bulwarze

Obserwacje rozmieszczenia tego typu śladów skazują, że skatepark cieszy się dużą popularnością wśród młodzieży, na co wskazują bardzo liczne personalizacje (graffiti, tagi, nalepy). Kolejnym wyróżniającym się obszarem jest teren graniczący z mostem, przede wszystkim schodki, na których można zaobserwować graffiti oraz napisy. Na drugim końcu tych samych schodków, nieopodal beach baru również było duże skupisko podobnych personalizacji. Dodatkowo na cyplach zaobserwowano analogiczne ślady. Warte odnotowania są także nalepy pojawiające się na słupach na terenie całego bulwaru zachodniego, wśród nich rasistowski napis partii Młodzieży Wszechpolskiej. Ilustrują to zdjęcia (ryc. II.2.20).

Rycina 2.20. Personalizacje na Bulwarze

Podsumowanie

Jako podsumowanie tej części przytoczę in extenso podsumowanie przygotowane przez studentów:

Na podstawie przeprowadzonych obserwacji można stwierdzić, że przestrzeń zachodniego bulwaru jest użytkowana w sposób wyraźnie nierównomierny. Pewne fragmenty terenu cieszą się dużym zainteresowaniem i są intensywnie eksploatowane, podczas gdy inne pozostają niemal całkowicie niewykorzystywane. Do najczęściej użytkowanych należą okolice skateparku, schodków nadwiślańskich, teren zalesiony oraz obszary przy cyplach. To właśnie tam występuje największe zagęszczenie różnego rodzaju śladów, takich jak odpady komunalne, butelki i puszki po alkoholu, niedopałki papierosów, graffiti, nalepki, a także wydeptane ścieżki.

Zaobserwowane wzorce wskazują na silną obecność młodych użytkowników, którzy traktują bulwar zachodni jako przestrzeń spotkań towarzyskich. Miejsca takie jak cypel, obszar zalesiony oraz dolne partie schodków ze względu na swoją infrastrukturę oraz słabe oświetlenie oferują im względną anonimowość i odosobnienie, co sprzyja spożywaniu alkoholu czy pozostawianiu śmieci. Z kolei inne części bulwaru, zwłaszcza trawniki w pobliżu przystani AZS, plaża i otwarte przestrzenie przy moście, cechują się wyraźnym brakiem śladów użytkowania. Sugeruje to, że miejsca te nie oferują wystarczającej funkcjonalności. Brakuje tam zacienienia, infrastruktury odpowiedniej do pikników oraz elementów przyciągających mieszkańców, jak np. punkty gastronomiczne.

Pomimo widocznej poprawy czystości przed weekendem majowym, która była zapewne efektem sprzątnięcia przed wydarzeniami plenerowymi, nadal widoczny jest problem braku stałej opieki nad przestrzenią trudniej dostępną (mowa tutaj głównie o obszarze zalesionym oraz krzakach wzdłuż schodków). Równie widoczna jest niewystarczająca liczba koszy na śmieci dostosowanych dla palaczy, a także słabe oświetlenie sprzyjające zachowaniom niepożądanym. W związku z tym rekomenduje się zwiększenie liczby koszy z popielniczkami, szczególnie przy ławkach oraz w okolicach nieopodal schodków oraz poprawę oświetlenia w miejscach zalesionych i odizolowanych w celu poprawy bezpieczeństwa i ograniczenia aktów wandalizmu. Dodatkowo dobrym pomysłem byłoby zagospodarowanie obszarów niewykorzystywanych poprzez dodanie elementów infrastruktury rekreacyjnej, takich jak ławki, stoły piknikowe, miejsca zacięnione, a także drobna gastronomia. W celach prewencyjnych warto zadbać o edukację mieszkańców w zakresie odpowiedzialności za wspólną przestrzeń i czystość, a także o regularne utrzymanie czystości i monitorowanie stanu przestrzeni, niezależnie od sezonowych wydarzeń. Podjęcie tych działań może zapewnić zarówno długotrwały efekt estetyczny, jak i funkcjonalny oraz przyczynić się do zrównoważonego korzystania z przestrzeni zachodniego bulwaru przez różnorodnych użytkowników.

II. 3. Foto story (autorzy badania: Justyna Nowik, Julia Klonowska, Łukasz Leszczyński)

Metoda zwana foto-story to jakościowa metoda badawcza polegająca na indywidualnych spacerach badawczych z wybranymi osobami służąca identyfikacji znaczących miejsc na terenie będącym przedmiotem badania. Badani sami oprowadzają badacza po swoim miejscu, wskazując miejsca znaczące - w pozytywnym i negatywnym znaczeniu - fotografując je i opisując swoje doznania i indywidualne historie związane z tymi miejscami. Metoda pozwala na mapowanie znaczeń miejsc, bardziej pogłębione niż to może mieć miejsce w przypadku ilościowych badań ankietowych. Oczywiście wadą metody jest ograniczona liczba osób, którą można w ten sposób zbadać, dlatego ważne jest, żeby ich dobór był względnie reprezentatywny dla użytkowników danego obszaru.

W opisywanym badaniu udział wzięło 17 osób, w tym dwie pary, zatem ostateczna liczba wywiadów wyniosła 14. Respondenci reprezentowali pełen przekrój wiekowy (13 do 71 lat, mediana wieku 34) i płciowy (9 kobiet i 8 mężczyzn). Były to:

- Dwóch uczniów szkoły podstawowej, 13 lat
- Licealistka, 16 lat
- Dwie studentki, 23 lata
- Pracujący mężczyzna z psem, 23 lata
- Studentka, pracująca 24 lata
- Była studentka z psem, 24 lata
- Rowerzysta, aktywny zawodowo, 34 lata
- Wędkarz, aktywny zawodowo, ojciec, 41 lat
- Aktywny zawodowo mężczyzna, 45 lat
- Matka, aktywna zawodowo, 46 lat
- Rowerzystka, nieaktywna zawodowo, 50 lat
- Rencistka, 61 lat
- Dwie emerytki, 65 i 71 lat
- Emeryt, 71 lat

Rozmowy przeprowadzano w ciągu 4 dni w kwietniu (w sobotę 26 kwietnia) oraz w maju (we wtorek 6 maja, w środę 14 maja oraz w piątek (23 maja) w godzinach popołudniowych.

Studenci podchodzili do osób przebywających na Bulwarze, wyjaśniali cel badania i po uzyskaniu zgody przechadzali się z nimi wskazanymi przez nich miejscami, pozwalając im fotografować miejsca przez nie lubiane oraz miejsca nielubiane. Wybrane osoby reprezentowały bardzo różne poglądy i odczucia odnośnie poszczególnych miejsc na Bulwarze, przy czym – co ciekawe – preferencje nie zawsze były zbieżne z wiekiem. W tabeli przedstawiamy miejsca ocenione pozytywnie i negatywnie przez poszczególne osoby, a pod spodem dwie ryciny podsumowujące zbiorczo te preferencje.

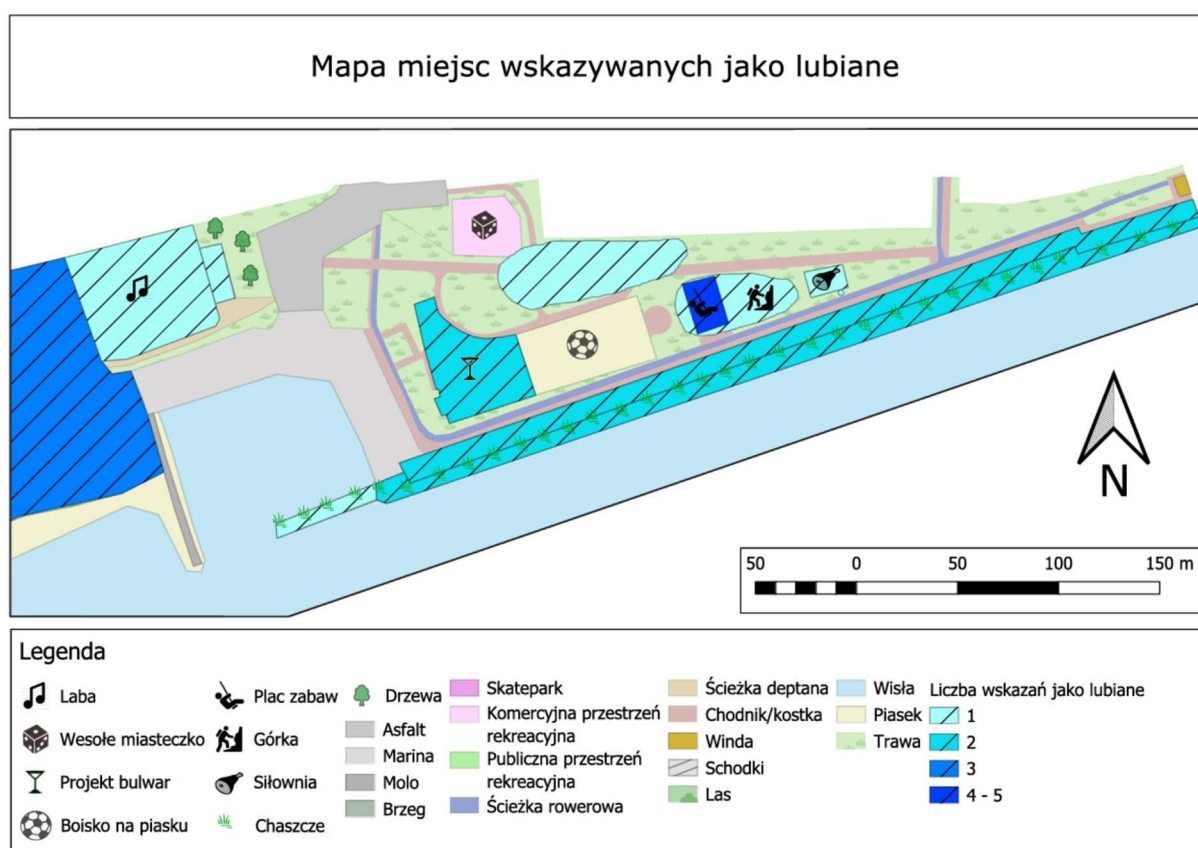
Tabela 2.2. Miejsca lubiane i nielubiane wymieniane przez osoby uczestniczące w badaniu foto story

Osoby badane	Miejsca lubiane	Miejsca nielubiane
Dwóch uczniów szkoły podstawowej, 13 lat	Skate-park Projekt Bulvar	Laba
Licealistka, 16 lat	Las	
Dwie studentki, 23 lata	Plac zabaw	Chaszcze przy Wiśle
Pracujący mężczyzna z psem, 23 lata	Laba Skrzyżowanie dróg przy AZS	
Studentka, pracująca 24 lata	Plac zabaw Cypel w porcie Las	
Była studentka z psem, 24 lata	Las	Laba Siłownia
Rowerzysta, aktywny zawodowo, 34 lata		Parking przy Labie Laba Chaszcze przy Wiśle
Wędkarz, aktywny zawodowo, ojciec, 41 lat	Schodki przy rzece Plac zabaw	Boisko Siłownia Chaszcze przy Wiśle
Aktywny zawodowo mężczyzna, 45 lat	Chaszcze przy Wiśle	Wesołe miasteczko
Matka, aktywna zawodowo, 46 lat		Plac zabaw
Rowerzystka, nieaktywna zawodowo, 50 lat	Plac zabaw	Chodniki

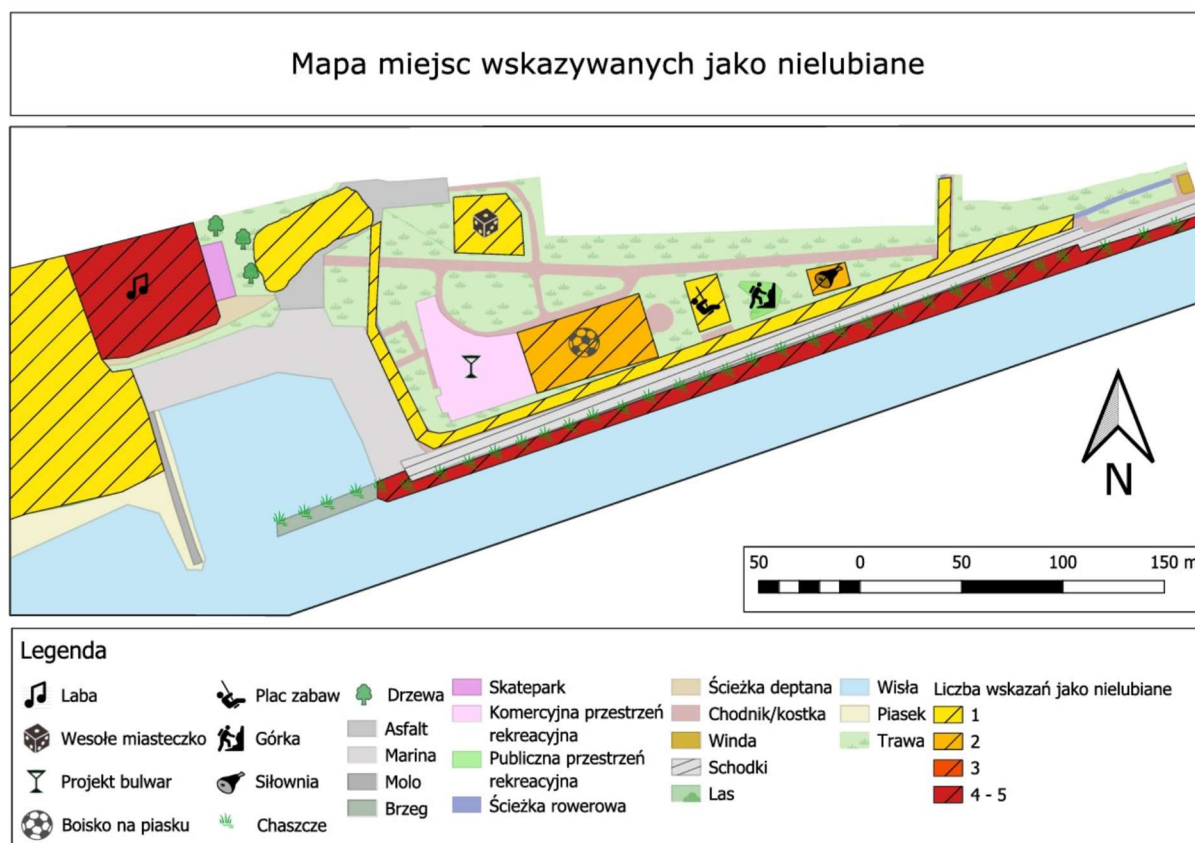
	Siłownia	Laba
Rencistka, 61 lat		Boisko Chaszcze przy Wiśle Las
Dwie emerytki, 65 i 71 lat	Chaszcze przy Wiśle Projekt Bulwar	
Emeryt, 71 lat	Plac zabaw Górka koło placu zabaw	

Zestawienie miejsc lubianych i nie lubianych prezentują ryciny ryciny 2.21 i 2.22.

Rycina 2.21. Zbiorcza mapa miejsc wskazywanych jako lubiane

Ryc. 2.22. Zbiorcza mapa miejsc wskazywanych jako nie ulubiane

Podsumowanie

Choć badana próba zdecydowanie nie była reprezentatywną próbą użytkowników Bulwaru, to badanie pokazuje na wyraźne zróżnicowanie preferencji użytkowników. Najbardziej nie ulubiane okazały się chaszcze przy Wiśle a także klub Laba. Co ciekawe, Laba budziła bardziej negatywne odczucia aniżeli – też serwujący alkohol – Projekt Bulwar. Las oraz plac zabaw były najbardziej lubianymi miejscami na Bulwarze. Ogółem Laba, las, plac zabaw i chaszcze przy Wiśle były najbardziej znaczącymi elementami terenu Bulwaru. Wśród wzmianek w zasadzie nie pojawiły się bardzo popularne schodki przy Wiśle (poza osobą wędkarza), mogło to jednak być wynikiem tego, że osobami badanymi były osoby przechadzające się lub jadące na rowerze.

II. 4. Transect walk (autorzy badania: Monika Gackowska, Hanna Ochocińska, Gabriela Opielewicz).

W przeciwieństwie do techniki foto story, tutaj to badacz wybiera miejsca, o ocenę których prosi osobę badaną. Podobnie jak poprzednio, jest to badanie indywidualne, a osoby badane dobierane są tak aby reprezentowały możliwie zróżnicowane profile socjo-demograficzne (płeć, wiek, status zawodowy).

W spacerach wzięło udział łącznie 17 osób: 9 kobiet, 7 mężczyzn oraz jedno dziecko. Szczególną uwagę zwrócono na zróżnicowanie uczestników pod względem wieku oraz doświadczenia związanego z korzystaniem z przestrzeni Bulwaru Filadelfijskiego. Wśród badanych znalazły się osoby nastoletnie, dorośli w wieku średnim, a także seniorzy. Uwzględniono przedstawicieli różnych grup społecznych, takich jak dłużej i nowi mieszkańcy Torunia, osoby pracujące w różnych zawodach (m.in. budowlaniec, pracownik ZUS), turyści, pary, rodziny z dziećmi,

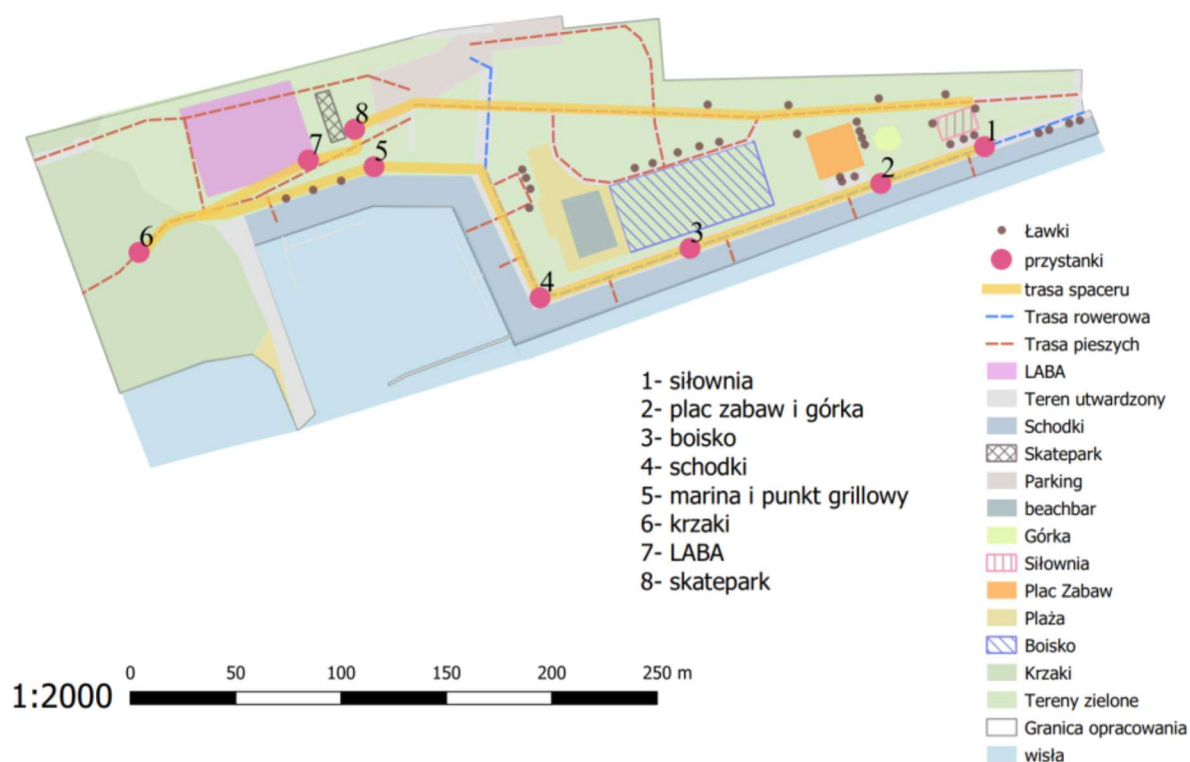
właściciele psów oraz osoby z niepełnosprawnościami. Celowy dobór uczestników pozwolił na zebranie opinii od osób reprezentujących różne style życia i formy aktywności na bulwarze. Rekrutacja odbywała się bezpośrednio na terenie bulwaru oraz poprzez kontakty osobiste w ramach wspólnej sieci społecznej.

Osoby zaproszone do badania uczestniczyły w spacerze po z góry określonej trasie (Ryc. 2.23). Uczestnicy badania proszeni byli o swobodne wypowiedzi na temat każdego z punktów tej trasy a także o ocenę ich na skali od 1 do 5 pod względem: (1) poczucia bezpieczeństwa, (2) chęci spędzenia tam czasu wolnego, (3) dostosowania do potrzeb. Spacerzy miały miejsce w maju 2025.

Rycina 2.23 przedstawia mapę trasy, natomiast ryciny 2.24 – 2.26 - średnie oceny poszczególnych punktów.

Rycina 2.23. Trasa spaceru badawczego

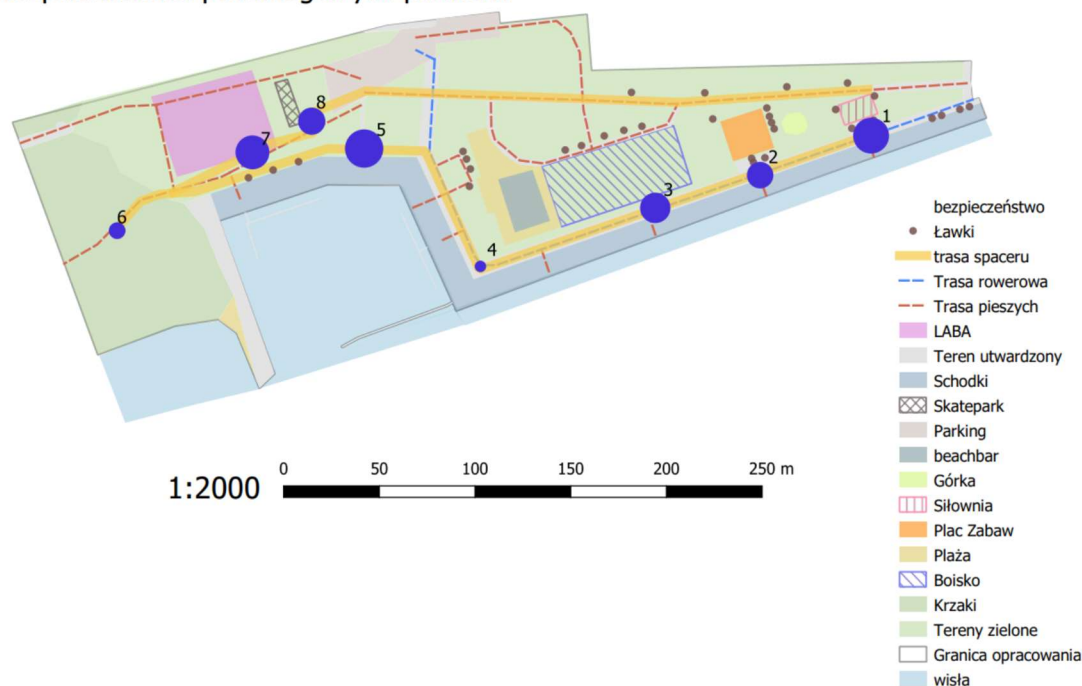
Mapa Bulwaru Zachodniego z trasą spaceru badawczego (trasect walk)

Za najbezpieczniejsze miejsca uczestnicy uznali Marinę i punkt grillowy ($M = 4,59$), siłownię zewnętrzną ($M = 4,29$) oraz LABĘ ($M = 4,06$). Najniższe oceny w zakresie bezpieczeństwa uzyskały schodki przy Wiśle ($M = 2,65$) oraz krzaki na końcu bulwaru ($M = 2,76$). Pozostałe lokalizacje zostały ocenione przeciętnie (Ryc. 2.24).

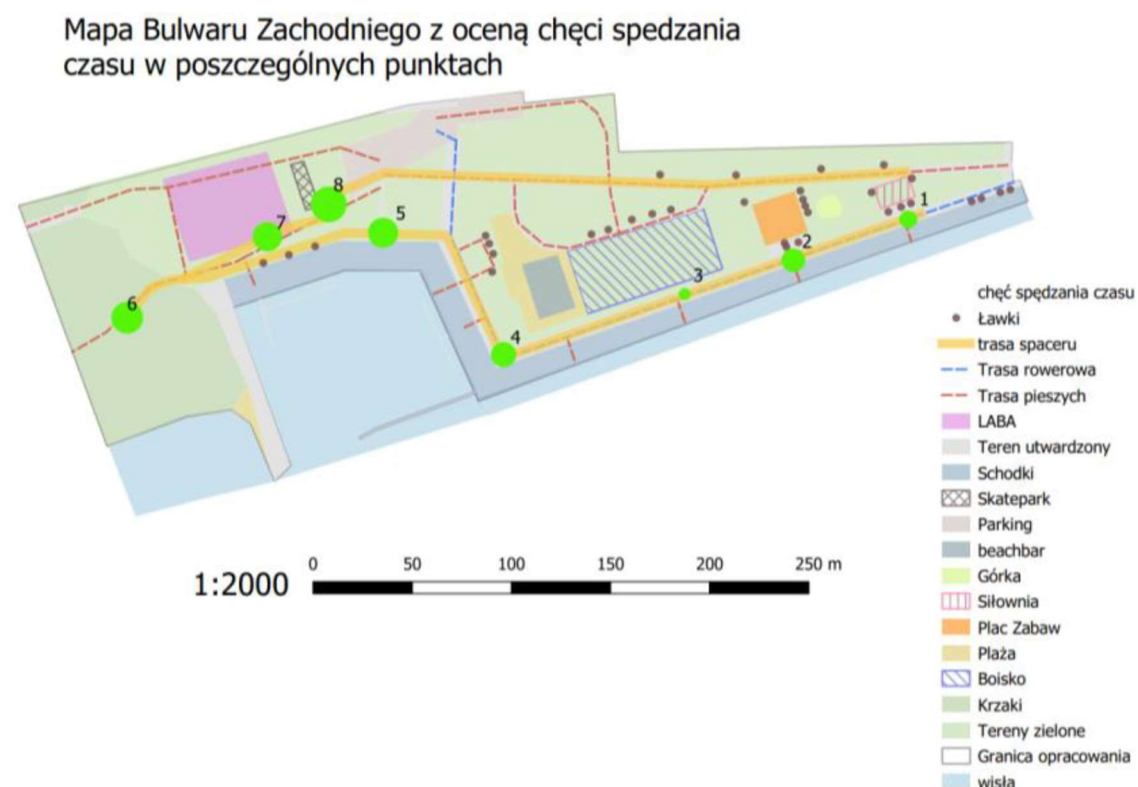
Rycina 2.24. Ocena bezpieczeństwa miejsc na trasie spaceru badawczego

Mapa Bulwaru Zachodniego z oceną bezpieczeństwa poszczególnych punktów

W ramach badania uczestnicy oceniali również, jak chętnie spędzaliby czas w poszczególnych miejscach zachodniej części bulwaru. Najwyżej ocenione zostały marina i miejsce do grillowania ($M = 3,76$) oraz LABA ($M = 3,06$). Najniższe oceny uzyskały natomiast boisko ($M = 1,88$), plac zabaw i górka ($M = 1,35$) oraz skatepark ($M = 1,12$), co może wynikać z faktu, że przestrzenie te przeznaczone są głównie dla dzieci i młodzieży - grup, które były słabiej reprezentowane w badaniu. Pozostałe lokalizacje, takie jak siłownia ($M = 2,06$), czy krzaki ($M = 2,76$), oceniono umiarkowanie, co sugeruje, że nadal istnieje potencjał do zwiększenia ich atrakcyjności (Ryc. 2.25).

Rycina 2.25. Ocena chęci spędzenia czasu w miejscach na trasie spaceru

Jeśli chodzi o dostosowanie do różnych grup wiekowych i społecznych, najbardziej dostosowane i różnorodne zdają się być marina z miejscem do grillowania ($M = 4,53$), krzaki na końcu bulwaru ($M = 4,41$) oraz LABA ($M = 4,53$). Najniżej wypadły natomiast plac zabaw i górka ($M = 2,71$) oraz boisko ($M = 2,53$) (Ryc. 2.26).

Rycina 2.26. Ocena dostosowania miejsc na trasie spaceru do potrzeb różnych grup użytkowników

Oprócz ocen ilościowych notowano też jakościowe komentarze uczestników spaceru. Streszczając najważniejsze uwagi, wymienimy:

1. Siłownia – podkreślono, że jest to element potrzebny, w zasadzie funkcjonalny i dość często używany. Zwrócono uwagę, że jest nazbyt oddalony od placu zabaw (rodzice nie mogą równocześnie ćwiczyć i pilnować dziecka) oraz, że wymaga odnowienia.
2. Plac zabaw z górką. Miejsce budziło wiele emocji. Podkreślano, że plac zabaw jest potrzebny ale że jest przestarzały i wymaga unowocześnienia, a także dostosowania do dzieci w różnym wieku (również młodzieży). Krytycznie oceniono podłoże z kamieni oraz brak odsłonięcia od strony Wisły. Proponowano dodanie przewijaka w bardziej osłoniętym miejscu.
3. Boisko. Krytykowano małą ilość sprzętu sportowego oraz brak oświetlenia, przez to boisko jest niedostępne wieczorem.
4. Schodki przy Wiśle. Miejsce uznano za stosunkowo mało bezpieczne, zwracano uwagę na mało estetyczny stan schodków. Proponowano dodanie wygodniejszych miejsc do siedzenia (ławki, poduszki) oraz oświetlenie. Studenci proponowali wprowadzenie tutaj strefy legalnego picia alkoholu.
5. Marina i punkt grillowy. Marina z punktem grillowym została uznana za atrakcyjną i dobrze wpisującą się w potrzeby użytkowników szukających spokojniejszego miejsca odpoczynku. Podobał się ogólny klimat i widok na Wisłę. Punkt grillowy uznano za niewykorzystany. Skarżono się na brak cienia. Uczestniczka poruszająca się na wózku podkreślała brak wystarczającego oświetlenia tego miejsca.
6. Teren zalesiony. Teren porośnięty krzakami na końcu bulwaru wzbudzał wśród badanych mieszane uczucia. Z jednej strony uznawany był za miejsce z klimatem, spokojne i sprzyjające odpoczynkowi, z drugiej jako przestrzeń zaniedbana, nie do końca bezpieczna i wymagająca interwencji. Proponowano zwiększenie bezpieczeństwa poprzez dodanie ścieżki spacerowej i koszy na śmieci.
7. LABA. Nie wszyscy uczestnicy spaceru kiedykolwiek odwiedzili klub, stąd też – być może na wyrost - obawy o bezpieczeństwo. Obok uwag niechętnych, pojawiały się pozytywne opinie o wizualnym urozmaiceniu i świeżości, jaką LABA wnosi do przestrzeni publicznej. LABA była postrzegana jako przydatna i lubiana przestrzeń sezonowa.
8. Skate-park. Skate-park oceniany był jako miejsce potrzebne, młodzi uczestnicy spaceru byli jego częstymi użytkownikami, jednak podkreślano, że jest on za mały i zbyt skromnie wyposażony. Proponowano zorganizowanie wokół skate-parku specjalnej strefy dla młodzieży.

Ważną uwagą był pomysł, aby na Bulwarze w części zachodniej wyróżnić strefę bardziej sprzyjającą relaksowi oraz strefę rozrywkową, godząc tym samym różne potrzeby użytkowników.

Podsumowanie

W podsumowaniu oddajmy głos samym autorkom badania, które piszą:

Badanie przeprowadzone metodą transect walk na zachodnim odcinku Bulwaru Filadelfijskiego w Toruniu pozwoliło zebrać różnorodne opinie mieszkańców i użytkowników przestrzeni na temat jej funkcjonalności, estetyki, dostępności oraz bezpieczeństwa.

Najczęściej powtarzającym się problemem była potrzeba poprawy oświetlenia - zarówno w kontekście poczucia bezpieczeństwa (szczególnie wieczorami), jak i zwiększenia komfortu korzystania z przestrzeni (dotyczyło to m.in. boiska, schodków, LABY i siłowni). Wiele osób

zgłaszało też braki w wyposażeniu bulwaru, takie jak niedobór ławek, koszy na śmieci, siatek sportowych, czy czytelnych oznaczeń funkcji poszczególnych miejsc. Bardzo często pojawiały się uwagi o konieczności stworzenia publicznych, ogólnodostępnych toalet.

Uczestnicy chętnie wskazywali pozytywne aspekty miejsc o spokojnym, naturalnym charakterze, takich jak krzaki na końcu bulwaru – jednocześnie podkreślając konieczność ich uporządkowania (ścieżki, ławki, kosze na śmieci). Podobne uwagi pojawiały się przy schodkach, które budziły mieszane odczucia: z jednej strony jako przestrzeń dzika i autentyczna, z drugiej jako niebezpieczna i mało dostępna.

Miejsca rekreacyjne - plac zabaw, siłownia, skatepark, LABA - były oceniane jako potrzebne, ale często niedostatecznie rozwinięte lub zaniedbane. Wskazywano na przestarzałe wyposażenie placu zabaw, zbyt mały skatepark, brak cienia przy LABIE oraz słabą widoczność siłowni z placu zabaw. Z drugiej strony, te przestrzenie były też wskazywane jako mające duży potencjał do dalszego rozwoju i integracji różnych grup wiekowych.

Marina była oceniana dość pozytywnie, ale wielu uczestników nie wiedziało o jej istnieniu, co wskazuje na potrzebę lepszego oznakowania i promocji.

Na podstawie wypowiedzi i używanych przez badanych określeń można zauważyć, że poszczególne miejsca wywoływały zróżnicowane reakcje emocjonalne: niektóre były odbierane jako spokojne (siłownia), inne kojarzyły się z czujnością lub lękiem (schodki), a czasem także z melancholią (krzaki). Wiele respondentów doceniało zachodni Bulwar jako miejsce mniej turystyczne, spokojniejsze i bardziej lokalne, ale podkreślali, że wymaga on troski, odświeżenia oraz niewielkich, ale znaczących interwencji – zarówno estetycznych, jak i funkcjonalnych.

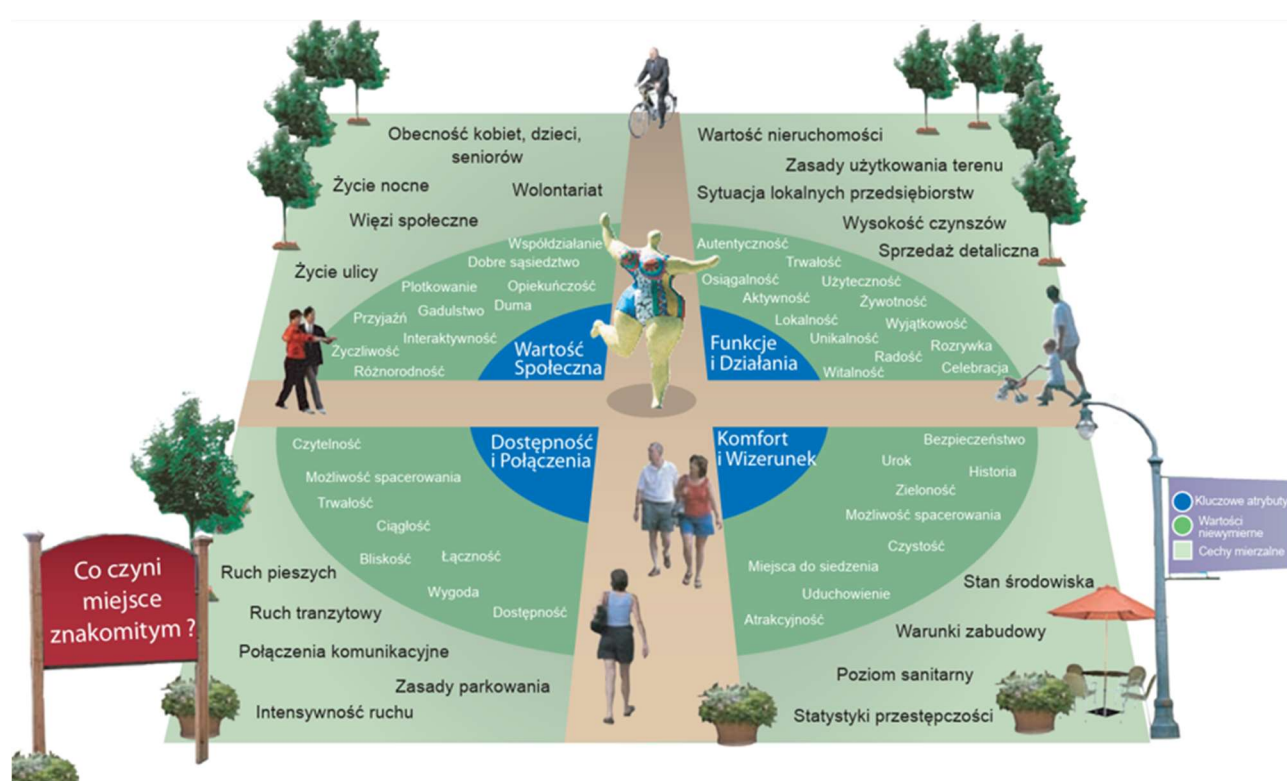
3. Czy Bulwar Filadelfijski jest dobrą przestrzenią publiczną?

(podsumowanie części I i II)

Bulwar Filadelfijski jest przestrzenią publiczną – miejscem rekreacji dla mieszkańców Torunia oraz turystów odwiedzających Toruń. Obok zrewitalizowanej części wschodniej stanowi naturalny „waterfront” miasta, którego głównym walorem jest oczywiście obecność rzeki. Przeprowadzone badania miały na celu ocenę funkcjonalności tej przestrzeni. Zebrane wyniki podsumujemy w oparciu o kryteria dobrej przestrzeni publicznej zaproponowane przez zespół amerykańskich aktywistów społecznych, skupionych w stowarzyszeniu Project for Public Space (www.pps.org). Ich autorstwa jest podręcznik kreowania dobrych przestrzeni publicznych, przetłumaczony na język polski pod tytułem „Jak przetworzyć Miejsce? Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych” (oryginał 2018, wydanie polskie bez daty; chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2015/08/PPS-Jak_przetworzyc_miejsce.pdf).

Ramą teoretyczną działań na rzecz tworzenia dobrych przestrzeni publicznych jest koło opisane na czterech głównych cechach: (1) dostępności i połączeniach z innymi przestrzeniami, (2) wartości społecznej i inkluzywności, (3) zróżnicowania funkcji i aktywności, (4) komfortu, bezpieczeństwa i wartości estetycznej (Ryc. 3.1). Posługując się tymi kategoriami, podsumujemy wyniki badań zebrane w odniesieniu do Bulwaru Filadelfijskiego - część zachodnia.

Rycina 3.1. Cztery cechy dobrej przestrzeni publicznej

1. Dostępność i połączenia z innymi przestrzeniami.

Dostęp do Bulwaru od strony Bydgoskiego Przedmieścia ograniczony jest do dwóch ulic – od strony ulicy Popiełuszki (część zachodnia) oraz od ulicy Bulwar Filadelfijski (część wschodnia). Poza tym na Bulwar można się dostać przechodząc pod mostem Piłsudskiego od strony wschodniej, zrewitalizowanej części Bulwaru.

W przeprowadzonej ankiecie badani oceniali dostępność zachodniej części Bulwaru jako dość dobrą, osoby młodsze oceniali dostępność istotnie lepiej niż osoby starsze. Wyniki tej samej ankiety wykazały, że większość (ponad 60%) dociera na Bulwar pieszo. Wypowiedzi otwarte przyniosły jednak sporo uwag krytycznych dotyczących właśnie dostępności Bulwaru. Krytykowano brak komunikacji publicznej – proponowano uruchomienie weekendowego autobusu dojeżdżającego od strony ulicy Popiełuszki. Krytyce poddawano połączenie pomiędzy wschodnią i zachodnią częścią Bulwaru – przejście to jest wąskie i nie zachęcające do kontynuowania spaceru w kierunku zachodnim. Nade wszystko krytykowano też brak połączenia Bulwaru z pozostałą częścią Bydgoskiego Przedmieścia, przede wszystkim z Parkiem Bydgoskim. Proponowano poprowadzenie ścieżki rowerowej łączącej zachodnią część Bulwaru z Parkiem Bydgoskim i dalej historycznym Bydgoskim Przedmieściem.

Krytyce poddawano też obecność samochodów na Bulwarze (w okolicy klubu LABA i skate-parku) i nieuregulowany system dzikiego parkowania, które niszczą rekreacyjny charakter tego miejsca. Proponowano zainstalowanie szlabanu utrudniającego wjazd na teren Bulwaru.

Proponowano też zorganizowanie przepraw przez Wisłę w kierunku zamku Dybowskiego – tworząc połączenie między oboma brzegami Wisły.

Pojawiały się głosy o małej dostępności informacyjnej Bulwaru – są w Toruniu osoby, które nigdy na Bulwarze nie były i nie słyszały o oferowanych tam atrakcjach, a turyści przebywają jedynie w części wschodniej, nie zaglądając na zachodnią.

2. Wartość społeczna i inkluzywność społeczna.

Pod względem społecznej inkluzywności Bulwar wydaje się dostatecznie inkluzywny jeśli idzie o obecność osób różnej płci i wieku. Poszczególne miejsca na Bulwarze zostały zaprojektowane z myślą o różnych użytkownikach: plac zabaw razem z naturalną górką oraz (kontrowersyjne estetycznie) wesołe miasteczko jako miejsca dla dzieci, boisko i skate-park jako teren rekreacji młodzieży, siłownia – dla osób w różnym wieku, również starszych. Miejsca komercyjne, klub LABA i Projekt Bulwar przyciągają głównie młodzież (choć nie tylko). Rozdzielenie ścieżki rowerowej od chodnika dla pieszych zachęca do korzystania z Bulwaru rowerzystów w różnym wieku. Bulwar jest odwiedzany w równych proporcjach przez kobiety jak i mężczyzn. Pojawiły się jednak głosy (badania jakościowe prowadzone przez studentów psychologii (transect walk i foto story), że Bulwar lepiej służy osobom młodym niż starszym (niewiele ławek, schodki nad rzeką trudno dostępne dla starszych, brak toalet).

Ustawienie ławek na Bulwarze (odspołeczne) nie sprzyja spotkaniom w grupie. Proponowano wprowadzenie inkluzywnych ławek (ustawionych dospołecznie) i stołów piknikowych, a także organizację miejsc do grillowania (ze względu na to, że w sezonie rozkłada się tam klub LABA istniejące miejsce jest najrzadziej wykorzystywane z wszystkich miejsc na Bulwarze).

Stosunkowo mało wiadomo o dostępności Bulwaru dla osób z niepełnosprawnościami. Jedna z uczestniczek badania „transect walk”, poruszająca się na wózku, zwracała uwagę na nierówne nawierzchnie, żwir na placu zabaw uniemożliwiający wjazd wózkiem, niedostateczne oświetlenie, zbyt strome zjazdy, konieczność użycia farby żółtej do oznaczenia nawierzchni. Nie mamy jednak

żadnych informacji od osób z innymi niepełnosprawnościami – osób niedowidzących lub niewidzących, osób głuchych i niedosłyszących.

Ze względu na czas prowadzonych badań (wiosna oraz jesień) badaniami nie objęto turystów. Nie wiadomo zatem jak czują się na Bulwarze osoby z innych kręgów kulturowych, o innym kolorze skóry oraz posługujące się innym językiem. Wszystkie napisy na Bulwarze są napisami w języku polskim – myśląc o większej inkluzywności tego miejsca warto wprowadzić chociażby język angielski.

3. Zróżnicowania funkcji i aktywności

Jak wskazują wyniki ankiety, większość aktywności na Bulwarze ma charakter pasywny – spacerowanie i siedzenie. Urządzenia skłaniające do większej aktywności fizycznej są użytkowane w mniejszym stopniu. Respondenci ankiety oczekiwali zresztą głównie udogodnień ułatwiających pasywny wypoczynek: leżaki na trawie, więcej cienia, a także punkty gastronomiczne. Ogólnie Bulwar budził głównie emocje mało pobudzające: zrelaksowanie oraz (w wypowiedziach swobodnych) nudę. Równocześnie jednak analiza śladów sugeruje, że zarówno siłownia jak i plac zabaw cieszą się atrakcyjnością, a w swobodnych wypowiedziach pojawiło się zapotrzebowanie na aktywność fizyczną (różne aktywności sportowe). Mniejsze wykorzystanie istniejących urządzeń prawdopodobnie wynika z ich konstrukcji: skate-park jest niedostosowany do oczekiwań młodych ludzi, park zabaw ma nazbyt prymitywne konstrukcje, aby przyciągały dzieci, a zwłaszcza młodzież, boisko ma ubogie wyposażenie i brak oświetlenia, niektóre urządzenia na terenie siłowni, jak na przykład stół do ping ponga, nie nadają się do użytku (nadmierne zużycie nawierzchni uniemożliwia swobodne poruszanie się). Zwracano też uwagę na niewykorzystany potencjał Wisły i sportów wodnych.

Większość respondentów ankiety opowiedziała się za możliwością spożywania alkoholu na Bulwarze, młodzi częściej na całym obszarze Bulwaru, starsi – częściej niż młodszy – w wyodrębnionych miejscach. Aktualnie tymi wyodrębnionymi miejscami są sezonowo działające klub LABA oraz Projekt Bulvar. Oba cieszyły się dużym zainteresowaniem respondentów, większym młodszych niż starszych i – pomimo różnych wyrażanych niezbyt przychylnych uwag, zwłaszcza w trakcie spacerów badawczych (foto story) są miejscami, które ożywiają Bulwar i przyciągają do niego młodzież. Zwracano wielokrotnie uwagę, że w Toruniu nie ma w zasadzie przestrzeni rekreacyjnych przeznaczonych dla młodzieży.

Zdecydowanie wartym rozważenia pomysłem jest podział obszaru Bulwaru na różne części – część umożliwiającą pasywny wypoczynek, oraz drugą – bardziej rozrywkową i aktywizującą. Analiza śladów wykazuje obecność obszarów, które na taki pasywny wypoczynek można przeznaczyć – tereny zielone w części wschodniej Bulwaru, pod warunkiem odpowiedniego zacienienia i przygotowania miejsc leżących i siedzących. Innym terenem umożliwiającym spokojny odpoczynek jest teren zadrzewiony w części zachodniej pod warunkiem przygotowania tam miejsc siedzących (ławki). Pasywny wypoczynek umożliwiają też schodki przy Wiśle, pod warunkiem oczyszczenia ich, wycięcia chwastów, oraz odpowiedniego przystosowania miejsc do siedzenia (drewniane podesty). Jeżeli jednak Bulwar ma przyciągać młodych ludzi to musi oferować bardziej atrakcyjne rozrywki niż jedynie siedzenie i wpatrywanie się w nurt Wisły.

4. Komfort, bezpieczeństwo i estetyka.

Kwestia (braku) komfortu na Bulwarze była poruszana wielokrotnie. Narzekano przede wszystkim na brak zacienienia – Bulwar w okresie letnim przypomina patelnię. Proponowano posadzenie drzew oraz wykorzystanie już istniejącego zadrzewionego terenu do wypoczynku. Kolejnym krytycznym elementem było niedostateczne oświetlenie a tym samym brak poczucia bezpieczeństwa, zwłaszcza

w godzinach wieczornych. Na brak poczucia bezpieczeństwa wpływa też obecność młodzieży spożywającej alkohol i prawdopodobnie narkotyki.

Na brak komfortu zdecydowanie wpływa brak ogólnie dostępnych toalet. Komfort przebywania na Bulwarze podniosłaby też obecność stałych punktów gastronomicznych, na przykład kawiarni z widokiem na Wisłę.

Estetykę Bulwaru zaburza obecność śmieci: butelek po alkoholu i innych odpadów. Są one obecne w miejscach spotkań młodzieży: na schodkach w pobliżu mostu, na cyplu, w lesie, ale też w wielu innych miejscach. Konieczne jest zwiększenie liczby koszy na śmieci, ustawienie ich w miejscach najczęściej użytkowanych, a przy ławkach ustawienie koszy zaopatrzonych w popielniczki (ze względu na dużą liczbę niedopałków papierosowych zaobserwowanych przy ławkach). Estetyki Bulwarowi nie dodają też zniszczone i wyblakłe tablice informacyjne (zwłaszcza w części wschodniej).

Respondenci podkreślali pozytywne walory Bulwaru w postaci zielonych i bardziej „dzikich” terenów niż zrewitalizowana część wschodnia. Równocześnie zwracali uwagę na „nijakość” tego terenu – proponując jego uatrakcyjnienie w postaci rzeźb czy innych artystycznych wytworów.

Podsumowując: Bulwar Filadelfijski – część zachodnia uznany został za miejsce z ogromnym lecz niewykorzystanym potencjałem. Dobry projekt przygotowany przez profesjonalnego architekta, uwzględniający uwagi użytkowników, może z tej przestrzeni uczynić bardzo atrakcyjną przestrzeń rekreacyjną miasta.